

N°165 - 23 / 12 / 2010

**SOCIAAL-ECONOMISCHE
NIEUWSBRIEF**

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

FISCALITEIT

Belastingfraude in België	3
De strijd tegen de fiscale fraude in België	7
De fiscale thema's van de Europese Unie	16

INTERNATIONALE HANDEL

Kansen en bedreigingen in een geglobaliseerde wereld (2)	21
--	----

NIEUWS

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven	29
--------------------------------------	----

- Stuurgroep: Andy Assez, Kris Degroote, Luc Denayer, Tasso Fachantidis, Ton Harding, Paul Henriet, Jean-Pierre Tillieux, Siska Vandecandelaere
- Redactie: Tasso Fachantidis, Michèle Pans, Stephen Renders, Sébastien Yasse
- Redactiesecretariaat: Alain Cabaux
- Vertaling: Bernadette Hamende
- Opmaak: Lut Van Nuffel
- Afterpress: José Marquez Y Sanchez
- Website: www.ccecrb.fgov.be
- Verantwoordelijke uitgever: Ton Harding, Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel

FISCALITEIT

Belastingsfraude in België

Op 12 oktober 2010 organiseerde het Belgische Instituut voor Openbare Financiën een conferentie over de problematiek van de belastingfraude in België waarop het secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven werd uitgenodigd. Eerst stelde professor Danièle Meulders¹ (ULB) de studie² van Dulbéa (het departement Toegepaste economie van de ULB) van mei 2010 voor waarin de belastingfraude in België op twee manieren wordt geraamd. Na deze presentatie volgde een debat ter zake dat werd ingeleid door professor Jozef Pacolet³ (KUL). In dit artikel rapporteren we de essentie van de presentatie van professor Meulders en verrijken we dit met de opbouwende kritische stem die professor Pacolet over de genoemde Dulbéa-studie liet horen.

DE DULBEA-STUDIE

De onderzoekers hebben het begrip belastingfraude omschreven als het niet-aangeven van inkomsten via diverse praktijken. Ofwel kiest de belastingplichtige er bewust voor zijn wettelijk inkomen niet aan te geven, ofwel ontstaat hetzelfde resultaat omdat hij een beroepsactiviteit in de ondergrondse economie uitoefent.

Ze vonden het interessant de belastingfraude in België te ramen omdat men zich zo een idee kan vormen van het inkomensverlies voor de overheidsfinanciën. Hoe groter deze inkomstendering is, hoe nuttiger het wordt beleidsmaatregelen ter bestrijding van fiscale fraude te nemen. Grootschalige en efficiënte acties maken het niet alleen mogelijk de belastinggrondslag te verbreden om het gewicht voor de belastingbetalers zo veel mogelijk te verlichten, maar ook de ongelijkheden tussen de belastingplichtigen aanzienlijk te beperken.

Om de omvang van het verlies aan belastingontvangsten als gevolg van fiscale fraude in België te becijferen, hebben de onderzoekers twee verschillende methoden gebruikt. De eerste – micro-economische – methode bestond erin de inkomens die zijn vermeld in het huishoudbudgetonderzoek te vergelijken met de inkomens die aan de belastingautoriteiten worden aangegeven. De tweede – macro-economische – methode bekeek het verschil tussen het theoretische en het effectieve btw-tarief.

Met de methode die is gebaseerd op het huishoudbudgetonderzoek werd berekend dat de fiscale fraude in België bij benadering 45 miljard euro bedraagt. Om het bedrag van het inkomensverlies voor de Belgische Staat als gevolg van deze fraude te ramen, hebben de onderzoekers op de niet aangegeven inkomsten de marginale belastingvoet toegepast en hebben ze verondersteld dat deze inkomsten zonder fiscale fraude bijgevolg tegen 45% zouden zijn belast. De toepassing van dit tarief is geresulteerd in een bedrag van ongeveer 20 miljard euro (45% van 45 miljard) inkomstenverlies voor de Belgische Staat als

1 Danièle Meulders is gewoon hoogleraar aan de Université libre de Bruxelles (ULB), waar ze aan het hoofd staat van de onderzoeksgroep "Economie du Travail et de l'Emploi (ETE)" van Dulbéa. Ze is lid van de Europese deskundigengroep voor gender- en werkgelegenheidskwesties (EGGE) alsook adjunct-directrice van de Europese onderzoeksgroepering "Marché du travail et genre en Europe" (MAGE).

2 U kunt deze studie raadplegen op <http://dev.ulb.ac.be/dulbea/documents/1462.pdf>

3 Jozef Pacolet is hoofddocent en hoofd van de onderzoeksgroep Verzorgingsstaat en Wonen van het HIVA-Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving van de Katholieke Universiteit Leuven (KUL) en docent aan de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB).

gevolg van belastingfraude die voortvloeit uit zowel geoorloofde als ongeoorloofde activiteiten.

De methode die is gebaseerd op het verschil tussen het theoretische en het effectieve btw-tarief bracht aan het licht dat het verlies aan belastingontvangsten als gevolg van fiscale fraude die verband houdt met geoorloofde activiteiten zowat 16 miljard euro bedraagt. Voor 2008 bedroeg het theoretische btw-tarief (gewogen gemiddelde tarieven die werden meegedeeld door de Europese Commissie) 16,77% en het effectieve tarief (verhouding tussen de geïnde btw en het eindverbruik zoals het in de nationale boekhouding is opgenomen) 14,12%. Er was dus een verschil van 2,65 procentpunten, wat neerkomt op 18,8% (2,65/14,12) verlies aan btw-ontvangsten. Door te veronderstellen dat de ondergrondse economie in België ongeveer 14% van de toegevoegde waarde (dus circa 48 miljard euro⁴) vertegenwoordigt en door de gemiddelde belastingvoet van 50% toe te passen, kwamen de onderzoekers uit op 24 miljard euro inkomstenverlies als gevolg van fiscale en sociale fraude. Aangezien het aandeel van de sociale heffingen in de totale belastingen gemiddeld 1/3 bedraagt, gaat het om 16 miljard euro verlies aan fiscale ontvangsten en 8 miljard euro verlies aan socialezekerheidsinkomsten.

Volgens de auteurs kan de hoge fiscale fraude in België in vergelijking met de andere Europese landen in niet onbelangrijke mate worden verklaard door het feit dat de belastingcontroles weinig druk uitoefenen op de Belgische belastingplichtigen. Ze wijzen erop dat de belastingadministratie in ons land intensievere, doelgerichtere en meer ontradende fiscale controles zou kunnen uitvoeren en bijgevolg fiscale fraude beter zou kunnen voorkomen en bestrijden als meer middelen ter beschikking worden gesteld. In Frankrijk bv. hebben de belastingdiensten toegang tot het FICOBA-bestand, dat alle (bank-, post-, spaar- en andere) rekeningen van individuen en vennootschappen inventariseert en er informatie over verstrekt. Dit bestand werkt ontradend: de belastingplichtigen (ondernemingen en particulieren) aarzelen om te frauderen uit schrik gemakkelijk bij de kraag te worden gevat.

Ten slotte zijn de auteurs van oordeel dat de autoriteiten die de gegevens uit de belastingaangiften verzamelen en centraliseren nauwer moeten samenwerken als men preciezere informatie over de verschillende fraudeurstypen wil verkrijgen.

DE OPBOUWENDE KRITISCHE STEM VAN PROFESSOR PACOLET

De organisatoren van de conferentie verzochten professor Jozef Pacolet om de Dulbéa-studie te commentariëren. Hieronder volgt een samenvatting van zijn constructieve bijdrage tot het debat.

Volgens professor Pacolet is het moeilijk, maar niet onmogelijk de omvang in te schatten van een verschijnsel als fraude dat per definitie niet waarneembaar is.

Studies over de omvang en de kenmerken van de diverse vormen van fiscale en sociale fraude zijn onontbeerlijk om de juiste beleidsmaatregelen te kunnen nemen. Om sociale en fiscale fraude te kunnen bestrijden en de impact van beleidsmaatregelen ter zake te kunnen evalueren, moet immers eerst een goed inzicht worden verworven in alle aspecten ervan en moet ook goed worden begrepen waarom, hoe en tot welke omvang ze zich hebben ontwikkeld.

Dat er zo weinig dergelijke studies in België voorhanden zijn, heeft te maken met het feit dat het voor onderzoekers bijzonder moeilijk of onmogelijk is toegang te krijgen tot de databanken die informatie bevatten waarmee een accurater beeld van de problematiek kan worden gegeven. Professor Pacolet

4 Ter vergelijking: in haar studie "De zwarte economie in de Belgische nationale rekeningen" van september 2010 raamt de NBB de zwarte economie in België op 13 miljard euro.

acht het dan ook hoogst wenselijk dat deze databanken toegankelijk(er) worden gemaakt voor onderzoeksgroepen.

Thans blijft nog te veel informatie over de omvang van de fraude en over de inspanningen ter bestrijding ervan binnenskamers. Professor Pacolet vindt dit jammer omdat de verspreiding van deze informatie naar de politiek en de publieke opinie kan bijdragen tot een verhoogde politieke en maatschappelijke bewustwording van het probleem en van zijn negatieve gevolgen voor de samenleving en de economie.

De informatie naar buiten is vaak tegenstrijdig. Niet alleen in België, maar ook in tal van andere landen bestaan uiteenlopende ramingen van de omvang van de sociale en de fiscale fraude. Men weet dus niet of het een groot probleem is en evenmin of de situatie verbetert of verslechtert. Deze problematiek van tegenstrijdige ramingen vindt haar oorsprong in het veelvoud van definities en van ramingsmethoden. Maar, ook al lopen de ramingen uiteen, volgens professor Pacolet is de sociale en fiscale fraude in België omvangrijk genoeg om de strijd ertegen voort te zetten.

Professor Pacolet heeft het moeilijk met het feit dat de onderzoekers van Dulbéa een enge definitie van het fenomeen "fiscale fraude" hebben gehanteerd. Omdat de grens tussen sociale en fiscale fraude, ontwijking, criminele en illegale activiteiten zeer dun of onbestaande is en omdat ze hetzelfde hoofdeffect hebben, nl. een verkleining van de belastbare basis, is professor Pacolet voorstander van een ruime definitie waarin al de genoemde fenomenen in aanmerking worden genomen. Hij sluit zich daarmee overigens graag aan bij de traditie die prof. Max Frank van de ULB ongeveer veertig jaar geleden al inzette.

Professor Pacolet stelt vast dat geen van beide ramingsmethoden van de Dulbéa-onderzoekers gebaseerd is op de nationale rekeningen, die volgens hem een ideaal referentiekader vormen voor het positioneren van de diverse ramingen van de fraude omdat ze de economie zowel op geaggregeerd als op sectorniveau beschrijven in al haar dimensies, zowel in financiële termen als in termen van werkgelegenheid. De Dulbéa-studie komt ook in aanmerking voor de kritiek van de opstellers van de nationale rekeningen die recent ook de internationale studie⁵ van prof. Schneider moest ondergaan, nl. dat dergelijke hoge ramingen moeilijk te verzoenen zijn met de inzichten en parameters die in de zorgvuldig opgestelde nationale rekeningen worden gehanteerd.

De professor constateert ook dat er een schat aan administratieve, controle- en enquêtegegevens⁶ bestaat die niet systematisch wordt benut en die zou kunnen worden gebruikt om de informatie uit de nationale rekeningen te verfijnen en/of aan te vullen. Bijgevolg pleit hij ervoor de bestaande informatie maximaal te valoriseren om de omvang van de diverse fraudevormen zo accuraat mogelijk te bepalen. Door de bestaande informatie grondig te vergelijken en de producenten en gebruikers ervan met elkaar in contact te brengen, kan de fraude doelmatiger en efficiënter worden bestreden.

5 We bedoelen hier de studie van juli 2010 met als titel "Shadow economies all over the world: new estimates for 162 countries from 1999 to 2007" die u kunt raadplegen op http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/LatestResearch2010/SHADOWECONOMIES_June8_2010_FinalVersion.pdf

6 Administratieve gegevens: gegevens die beschikbaar zijn bij de fod Financiën, de Sociale inspectie, de dienst Toezicht op de sociale wetten, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) en het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der zelfstandigen (RSVZ). Controlegegevens: gegevens die beschikbaar zijn bij de controle instanties. Enquêtegegevens: gegevens die afkomstig zijn van bevolkings- en sectorenquêtes.

Net als eerder welke andere methode waarmee de omvang van de diverse fraudefenomenen wordt berekend, zijn de twee Dulbéa-methoden niet vrij van tekortkomingen. De Dulbéa-studie bevat twee ramingen die elk met een enkele methode werden verkregen. Volgens professor Pacolet moet worden gestreefd naar een betere verzoening van methoden opdat de beschikbare informatie een juistere schatting van de omvang van de diverse fraudefenomenen kan opleveren. Anders geformuleerd, om een goed inzicht te krijgen in de omvang van de fraude en in de oorzaken ervan, moeten volgens professor Pacolet verschillende methoden worden gecombineerd.

De professor vermoedt overigens dat de Dulbéa-raming op basis van het huishoudbudgetonderzoek de belastingfraude in België overschat omdat de toegerekende huur werd meegeteld. Ook de raming op basis van de 'btw-kloof' tussen verwachte en werkelijke opbrengsten lijkt groter te zijn dan een recente raming⁷ van de Europese Commissie.

De lage controlegraad/pakkans is niet de enige factor van betekenis voor de verklaring van de omvang van de belastingfraude in België. Fiscale fraude is een complex verschijnsel dat door een breed scala aan economische, sociale, institutionele en culturele factoren wordt beïnvloed. Voorbeelden van andere factoren zijn: de hoge belastingdruk, de fraudegevoeligheid van het systeem, de afkeer van het politieke systeem, de complexiteit van de fiscale wetgeving, de maatschappelijke tolerantie tegenover fraudepraktijken, administratieve starheid, economische noodzaak en het vrij verkeer van personen en diensten.

Tot slot vindt professor Pacolet dat er nood is aan een multidisciplinair team (bestaande uit academici, sociale partners, vertegenwoordigers van administraties die zich met de fraudeproblematiek bezighouden...) dat wordt belast met het ontwikkelen van een zo consensueel en doorzichtig mogelijke methode waarmee het fraudefenomeen in België zo nauwkeurig mogelijk kan worden gemeten. Pas wanneer iedereen die onderzoek ter zake verricht dit denkkader gebruikt en meewerkt aan de invulling en validering ervan, zal men uit de impasse van tegenstrijdige ramingen geraken.

Michèle Pans
(mipa@ccecrb.fgov.be)

7 Deze raming werd gemaakt in de "DG Taxation and Customs Union Study to quantify and analyse the VAT gap"

FISCALITEIT

De strijd tegen fiscale fraude in België

HET STANDPUNT VAN TWEE DESKUNDIGEN

In het interprofessioneel akkoord 2009-2010 van 22 december 2008 vroegen de sociale partners om de strijd tegen de sociale en fiscale fraude te intensiveren en stelden ze dat het van het grootste belang is dat alle inkomsten waarop de overheid recht heeft correct worden geïnd en dat de overheid correct haar schulden ten opzichte van de burgers en de ondernemingen vereffent. Op 1 april 2009 brachten de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) en de Nationale Arbeidsraad (NAR) een unaniem advies¹ uit over het Belgische Voorzitterschap van de EU in 2010 waarin een volledige passage werd gewijd aan de problematiek van de sociale fraude. In het verlengde van de onderhandelingen betreffende het interprofessioneel akkoord 2009-2010 en van het genoemde advies, heeft het secretariaat op verzoek van de sociale partners deskundigen ter zake (hoogleraars van universiteiten, beleidsvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van overheidsdiensten, van de Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid, van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst) uitgenodigd om de resultaten van hun werkzaamheden, hun ervaringen en hun aanbevelingen dienaangaande te komen uiteenzetten. Teneinde de reflectie over de problematiek van de belastingfraude in België vooruit te helpen en de contacten van de CRB met de academische wereld verder uit te bouwen, heeft het secretariaat van de CRB professor Michel Maus en professor Jozef Pacolet een aantal vragen voorgelegd. Michel Maus is docent aan de Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Antwerpen en de Universiteit Gent en doceert daar onder andere de vakken fiscaal strafrecht en fiscale procedure. Hij is tevens vennoot bij het advocatenkantoor Everest. Jozef Pacolet is hoofddocent en hoofd van de onderzoeksgroep Verzorgingsstaat en Wonen van het HIVA, Onderzoeksinstituut voor arbeid en samenleving van de Katholieke Universiteit Leuven.

DE HOGE BELASTINGDRUK, OORZAAK VAN DE FISCALE FRAUDE?

Alle verliezen die de fraudeurs de overheidsfinanciën doen lijden, vormen een van de oorzaken van de toenemende belastingdruk en deze hoge belastingdruk is één van de mechanismen die ertoe aanzet constructies op te zetten om belastingen te ontduiken. Hoe kan of zou men volgens jullie deze vicieuze cirkel moeten doorbreken?

Michel Maus: *Het is duidelijk dat de hoge belastingdruk altijd als een van de belangrijkste oorzaken van de fiscale fraude naar voor wordt geschoven. Voor een stuk is dat correct, maar de belastingdruk op zich is zeker niet de enige oorzaak van de fiscale fraude in België. Volgens mij moet men ook de vraag durven stellen of de hoge belastingdruk niet eerder een gevolg dan wel een oorzaak is van de fiscale fraude. Het in stand houden van het verzorgingsmodel vereist heel wat publieke middelen en veronderstelt een substantiële fiscale solidariteit van deelnemers aan dat model. Indien een aantal belastingplichtigen zich onttrekken aan hun fiscale verplichtingen, dan heeft dit onmiskenbaar gevolgen voor de andere belastingplichtigen die met minder toch eenzelfde budget moeten zien te financieren. Dit leidt onvermijdelijk tot een hogere fiscale druk voor wie het fiscale spel wel correct speelt en zo komt men onvermijdelijk in een opwaartse spiraal terecht die op termijn niet houdbaar is. Om deze opwaartse beweging te doorbreken, moet men er volgens mij voor zorgen dat de mogelijkheid om zich*

1 U kunt dit advies (doc. CRB 2009-561, Advies n°1678) raadplegen op <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/doc09-561.pdf>

aan de fiscale verplichtingen te onttrekken kleiner wordt. Daar ligt volgens mij de sleutel van het verhaal. Indien men de pakkans vergroot en ervoor zorgt dat wie heeft gefraudeerd ook wordt gesanctioneerd, dan is men op de goede weg. Indien men er van overheidswege in slaagt om de fiscale controle te optimaliseren, dan zal de verleiding of de drang om te frauderen kleiner worden. Dit kan enkel maar tot positieve budgettaire gevolgen leiden, waardoor ruimte kan ontstaan voor fiscale lastenverlagingen.

Jozef Pacolet: De hoge belastingdruk is slechts een van de factoren die aanzetten tot fiscale fraude. Ontsnappen aan de hoge belastingdruk is het voordeel dat men met fiscale fraude kan bereiken. Er zijn landen waar een hoge (lage) belastingdruk en relatief weinig (veel) fiscale fraude hand in hand gaan. Fiscalisten wijzen er meermaals op dat voor de belastingplichtige het nultarief de optimale belastingvoet is. Het is juist om de belastingtarieven te kunnen verlagen, dat we belastingfraude en belastingontwijking moeten terugdringen. Het grootste verwijt dat elke bonafide (lees: correct werkende) ondernemer zal maken aan de fraude is dat malafide praktijken (waaronder fiscale fraude) tot gevolg hebben dat van de bonafide bedrijven marktaandeel wordt afgesnoept of dat deze bedrijven uit de markt worden geconcurrereerd. Fiscale fraude leidt met andere woorden tot deloyale concurrentie. Ze kan de economie doen terechtkomen in een neerwaartse spiraal van fraude, gebrek aan concurrentiekracht en minder fiscale ontvangsten, wat op zijn beurt de belastingdruk op bonafide bedrijven doet toenemen en de fiscale fraude nog interessanter maakt. Volgens mij biedt enkel een streng handhavingsbeleid een adequaat antwoord op deze problematiek. Dat houdt niet in dat men de belastingdruk zo laag mogelijk moet houden want de staat heeft middelen nodig, maar vooral dat men het belastingsysteem zo eenvoudig mogelijk moet maken. Niet alleen fiscale vereenvoudiging, maar ook fiscale harmonisatie en een sanering in tal van ontwijkingsmogelijkheden kunnen de fiscale fraude terugdringen. Daarnaast moeten we afstappen van de redenering dat belastingen niet meer zijn dan "afdrachten aan een anonieme staat" waar men voor moet opdraaien tot de "tax freedom day", dag waarna men eindelijk voor zichzelf kan beginnen werken. Al de maanden die aan de "tax freedom day" voorafgaan, heeft men gewerkt voor de collectieve voorzieningen van defensie, de wegen, het onderwijs, de gezondheidszorg en de eigen sociale bescherming en heeft men ook een beetje ten voordele van de solidariteit gewerkt. Iedereen, maar vooral de economische ontwikkeling, is gebaat bij solidariteit en sociale cohesie. Door te ijveren voor meer solidariteit en sociale cohesie kan men de belastingmoraal en de bereidheid tot het betalen van belastingen beïnvloeden. De belastingmoraal is een van de drie punten van de driehoek belastingdruk-belastingmoraal-handhavingsbeleid die men moet hanteren bij het uittekenen van een optimaal beleid om de fraude te bestrijden.

NAAR EEN EENVOUDIGER BELASTINGSYSTEEM?

Ons belastingsysteem is mettertijd zeer ingewikkeld geworden omdat de economische realiteit waarop het gebaseerd is vrij complex is. Hoe complexer het belastingsysteem, hoe meer gelegenheid om frauduleuze praktijken uit te dokteren. Kan men volgens jullie de fiscale fraude in België terugdringen door ons belastingsysteem te vereenvoudigen/hervormen? Waarom?

Michel Maus : Ik denk inderdaad dat men de fiscale fraude kan aanpakken door het belastingsysteem te vereenvoudigen. We moeten er geen doekjes om winden, ons belastingsysteem is ongelofelijk complex met allerlei uitzonderingsregimes, vrijstellingen en aftrekmogelijkheden zodat op de duur een kat zijn jongen er niet meer in terugvindt. Indien men enkel maar de personenbelasting bekijkt en de wijzigingen die jaar na jaar aan het systeem worden aangebracht probeert te volgen, dan weet men eigenlijk al genoeg. Deze voortdurende waterval van nieuwe fiscale regeltjes heeft nefaste gevolgen voor de fiscale controle. Het hoeft geen verder betoog dat men per jaar steeds minder controles kan uitvoeren als men op alsmear meer belastingregels moet toezien. Het meest sprekende voorbeeld op dat vlak is allicht de notionele interestaftrek. Volgens economen heeft de notionele interestaftrek tot gevolg dat de fiscale druk

De strijd tegen fiscale fraude in België

in de vennootschapsbelasting door deze aftrek is gedaald van 33,99% naar 27%. Dit is uiteraard perfect, maar waarom kon men dan niet simpelweg het tarief van de vennootschapsbelasting verlagen in plaats van te werken met een zeer complexe aftrekregeling waarvan de controle zeer arbeidsintensief is? Dit leidt ook tot een vicieuze cirkel: indien er alsmaar meer uitzonderingsregimes in de wetgeving worden opgenomen, dan moeten er meer regels worden gecontroleerd en duren controles langer waardoor er op jaarbasis minder controles kunnen worden uitgevoerd. Nu reeds blijkt uit de statistieken van de fod Financiën dat het aantal grondige controles bedroevend laag ligt. Zo blijkt uit het laatste beschikbare jaarverslag van de fod Financiën (2008) dat men bij de particulieren 0,18% en bij de vennootschappen 5,51% van de belastingplichtigen heeft gecontroleerd. Iets meer dan 80% van deze controles heeft aanleiding gegeven tot een fiscale rechtzetting. Dit toont dat controleren de facto loont voor de fiscus, maar omwille van het (te) beperkte aantal controles is de kosten-baten analyse van de fiscale controle in België break even. In België kost de fiscale controle 1,89% van de totale fiscale opbrengsten en is zij slechts verantwoordelijk voor 1,95% van deze opbrengsten. Ter vergelijking: in Duitsland is deze verhouding 1,80% op 4,46%, in Frankrijk 1,35% op 3,04% en in Nederland 1,30% op 1,99%.

Jozef Pacolet: Een vereenvoudiging/hervorming van ons belastingstelsel vormt inderdaad een onderdeel van de derde factor in de triade van fraudefenomenen (cf. belastingdruk-belastingmoraal-handhavingsbeleid), het is eigenlijk een variant op de belastingdruk. De administratieve last met inbegrip van de complexiteit van de fiscaliteit en de parafiscaliteit, de zogenaamde "red tape", is ook een kostenfactor die men moet trachten te reduceren. Door het belastingstelsel te vereenvoudigen, maakt men het eenvoudiger om controles uit te voeren en maakt men de controles doelmatiger. Zelfs al is dit al lang geweten, toch neemt de complexiteit van ons belastingstelsel voortdurend toe. Fiscale fraude ligt ook aan de basis van sociale ongelijkheid. Enkel zij die een fiscaal adviseur kunnen betalen, kunnen de zoektocht naar minder belastingen bewandelen. Vroeger gingen "belastingpachters" voor de vorst belastingen innen. Vandaag de dag vormen fiscalisten, belastingplanners en consulenten allerhande als het ware een leger van "pachters van het niet belasten" (d.w.z. personen die een beroep uitoefenen waarin constructies worden opgezet om belastingen te ontwijken/ontduiken). De complexiteit van ons belastingstelsel heeft ook een prijs. Ten eerste is er de kost van de "red tape" (d.i. de overmaat aan bureaucratie of het naleven van regels en formaliteiten). Ten tweede zijn er allerlei minderontvangsten door diegenen die de weg kennen (d.w.z. die zich een weg kunnen banen in het kluwen van fiscale vrijstellingen, uitzonderingsregels enz.). Dat de minderontvangsten die door fiscale uitgaven en allerlei andere vrijstellingen worden veroorzaakt de jongste tien jaar verdubbeld zijn tot bijna 20% van het bbp, is hier een mooi voorbeeld van.

VEREENVOUDIGINGEN DOORVOEREN

En zo ja, welke vereenvoudigingen/hervormingen zouden jullie doorvoeren?

Michel Maus : Wat de te nemen maatregelen betreft, lijkt het mij evident dat men zowel op het vlak van het materieel fiscaal recht als op het vlak van het formeel fiscaal recht initiatieven moet nemen. Wat het materieel fiscaal recht betreft, moet men de aftrekmogelijkheden transparanter en eenvoudiger maken. De laatste decennia probeert men stevast de fiscale wortel voor de neus van de belastingplichtige te hangen om op die manier een ecologisch, economisch en sociaal beleid te voeren. Bepaalde van deze maatregelen hebben duidelijk hun verdienste, men denke bijvoorbeeld aan de verhoogde investeringsaftrekken en aan belastingvrije verplaatsingsvergoedingen voor het gebruik van het openbaar vervoer. Andere maatregelen hebben dit duidelijk niet. Veel van de fiscale aftrekken en vrijstellingen ogen politiek mooi maar schieten hun fiscaal doel duidelijk voorbij. Niemand koopt dividenden van een vennootschap met een sociaal oogmerk omdat hij dan voor 170 euro belastingvrije dividenden kan opstrijken. Hetzelfde geldt ook voor de belastingvermindering van 290 euro voor de verwerving

van aandelen in ontwikkelingsfondsen voor microfinanciering in het buitenland en allicht ook voor de beperkte belastingvermindering voor de aankoop van dienstencheques. Al deze regeltjes moeten onder de loep worden genomen en worden beoordeeld op hun fiscaal nut. Wat het formeel fiscaal recht betreft, moet men ook dringend voor harmonisatie zorgen. Nu zijn de onderzoeksbevoegdheden nog steeds zeer versnipperd en verschillen ze vaak substantieel van belasting tot belasting. Dit is nefast voor de rechtszekerheid van de belastingplichtige, enerzijds en leidt tot vervelende juridische discussies voor de administratie, anderzijds. Dit kan veel simpeler door één procedurewet te maken die voor alle federale belastingen geldt.

Jozef Pacolet: *Het terugschroeven van allerlei fiscale uitgaven en het harmoniseren van het loonbegrip² en het inkomensbegrip in de sociale zekerheid en de inkomstenbelasting zijn volgens mij al belangrijke vereenvoudigingen. Door allerlei fiscale uitgaven terug te schroeven, kunnen discussies over wat belastingontduiking of -ontwijking zou kunnen zijn, beperkt worden. Wanneer een overheid het wenselijk vindt, mag ze natuurlijk overgaan tot het sluiten van de achterpoortjes die gebruikt worden om belastingen te ontwijken.*

PREVENTIE OF BESTRIJDING?

Waarop dient volgens jullie de klemtoon te worden gelegd? Op de strijd tegen de fraude of op de strijd tegen de oorzaken van de fraude? Waarom?

Michel Maus: *De strijd tegen de fraude of de strijd tegen de oorzaken van de fraude zijn volgens mij synoniemen van elkaar. Men kan het fenomeen van de fiscale fraude onmogelijk op een performante manier aanpakken door geen aandacht te hebben voor de oorzaken van de fiscale fraude en omgekeerd kan men de oorzaken van de fiscale fraude niet bestrijden door de fraude op zich niet aan te pakken. Beiden moet dus aan elkaar gekoppeld worden. De strijd tegen de fraude moet worden geoptimaliseerd door de wetgeving te moderniseren en te harmoniseren, de administratieve structuur efficiënt te maken en te voorzien in een functionele (IT)-infrastructuur. Indien dit alles er is, kan men de oorzaken van de fraude aanpakken door een transparant en rechtszeker systeem op te zetten. Men moet dringend werk maken van het wegnemen van de fiscale frustratie die het gevolg is van de willekeurige en onzorgvuldige aanpak bij de fiscale controle. Iedereen die fraudeert, moet weten wat de consequenties zijn van zijn handelen. Het is zoals met de snelheidsovertredingen. Tot voor een paar jaar was het beleid op het veld ook zeer versnipperd. 20 km te snel rijden, werd in het ene arrondissement vervolgd en in het andere niet. Thans heeft men het beleid netjes op elkaar afgestemd en transparant gemaakt. Dit moet men ook op fiscaal vlak doen.*

Jozef Pacolet: *Als men de driehoek waar ik eerder naar verwees voor ogen houdt, spreekt het voor zich dat men kan inspelen op drie zaken, nl.: de belastingdruk; de belastingmoraal; de handhaving. De belastingdruk kan alleen maar dalen als de fraude afneemt. Door het belastingsysteem te vereenvoudigen (wat altijd mogelijk is) kan men ertoe bijdragen dat er minder gefraudeerd wordt. De belastingmoraal moet wijzigen. Om dat doel te bereiken, is het belangrijk: de fraude niet goed te praten; de burgers diets te maken dat het niet zo is dat enkel de kleine garnalen (de kleine fraudeurs) gepakt worden terwijl de grote vissen (de grote fraudeurs) op vrije voeten blijven; de burgers goed te informeren over de omvang en de kostprijs van de fraude (deze informatie is ook voor hen relevant). Ik onderschrijf de stelling van de Europese fraudebestrijder OLAF dat "The more people know about fraud, the more they discuss it, and the better society can fight it.". Tenslotte komen we tot het handhavingsbeleid. Vier ingrediënten*

2 Het loonbegrip dat in de sociale zekerheid en de fiscaliteit gehanteerd wordt, is niet identiek. Hetzelfde geldt voor het inkomensbegrip.

die belangrijk en nodig zijn voor een goed handhavingsbeleid zijn: een goede samenwerking tussen de controle instanties; een realistische inschatting van de fraude; een verhoging van de pakkans; een boete die in verhouding staat tot de inbreuk en die voldoende hoog is. Nu zijn de boetes al bij al laag. Het strafrecht schrijft wel een strenge betuugeling van de fiscale fraude voor, maar de straffen moeten ook worden uitgesproken. Misschien moet men niet alleen bij de burgers, maar ook bij de overheid en de handhavers een mentaliteitswijziging teweegbrengen.

BENADEELDE BEDRIJVEN MEE DE FISCALE FRAUDE LATEN BESTRIJDEN?

Fiscale fraude benadeelt niet alleen de schatkist, maar ook de bedrijven die niet frauderen. Fraudeurs kunnen immers lagere prijzen hanteren en zo marktaandeel inpikken van de correct werkende bedrijven. Sommigen pleiten er dan ook voor om het voor de correct werkende benadeelde bedrijven gemakkelijker te maken schadevergoeding te eisen van hun frauderende concurrenten. Tot op heden is het voor de benadeelde bedrijven die correct werken heel moeilijk om schadevergoeding te krijgen van frauderende bedrijven. Zij kunnen zich daartoe enkel beroepen op de gewone buitencontractuele aansprakelijkheid (artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek³), wat concreet inhoudt dat ze een fout, schade en een oorzakelijk verband tussen beide moeten bewijzen. Maar omdat vaak de mogelijkheid ontbreekt om hiervoor voldoende bewijzen te vinden, doen de benadeelde correct werkende bedrijven geen of bijna geen beroep op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

Wat vinden jullie ervan om benadeelde bedrijven mee de fiscale fraude te laten bestrijden, meer concreet, om private enforcement (vorderingen tot schadevergoeding wegens fiscale fraude) aan te moedigen? Waarom?

Michel Maus: Ik ben daar niet zo een voorstander van omdat dit aanleiding gaat geven tot een conflictmaatschappij die volgens mij op termijn economisch contraproductief gaat werken. Ik denk dat het veel verstandiger is om via de verschillende beroepsorganisaties te werken. Misschien is het nuttig om te werken aan een wetgevend initiatief om beroepsorganisaties toe te laten schadeloosstelling te vorderen wanneer een van hun leden de andere leden van de sector benadeelt door fiscaal te frauderen.

Jozef Pacolet: Deze vraag verrast mij, maar maakt mij niet enthousiast. Fraude door malafide bedrijven betekent deloyale concurrentie voor bonafide bedrijven. Onze studie "Deloyale concurrentie in de bouwsector: een terreinverkenning van mechanismen van sociale fraude, hun omvang en hun gevolgen voor de sector" toont aan dat bonafide bedrijven de prijsdumping ondergaan en tot een derde van de activiteiten aan hun neus zien voorbijgaan. Hoopgevend is dat de benadeelde bedrijven uit de bouwsector, de bouwsectorverenigingen en de sociale partners samen met de overheid het initiatief nemen om de strijd tegen de fraude zowel preventief als repressief performanter te maken. Wanneer sectororganisaties die terughoudend zijn om dergelijk initiatief te nemen niet in eigen boezem kijken, zorgen ze ervoor dat de misbruiken blijven bestaan. Men kan ook de privésector mee verantwoordelijk maken door "kliklijnen" ⁴ te installeren. Ik ben voor maximaal en absoluut respect van de regels en normen, maar ik pas voor een samenleving waar men gaat klikken. Ook de verdere juridisering trekt mij niet aan want kost geld en heeft vermoedelijk weinig effect. Ik verwacht eerder veel medeplichtigheid en samenzweerdery dan strenge controle. Ik ben geen voorstander van "premiejagers". Ik vind dat het uitsluitend aan de overheid is om het handhavingsbeleid uit te voeren. Het is wel zo dat de overheid de

3 Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek luidt als volgt « Elke daad van de mens, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan, deze te vergoeden. »

4 Kliklijnen zijn contactpunten waar men al dan niet anoniem kan gaan melden dat iemand anders fraude pleegt.

privésector tal van verplichtingen waaronder een bepaalde meldingsplicht kan opleggen, zoals zij al doet bij de "cijferberoepen" (bv. accountants). Men moet goed voor ogen houden dat de "cijferberoepen" een belangrijke rol te spelen hebben in de strijd tegen het witwassen van geld. Ik vrees dat de doeltreffendheid vooral ook afhangt van de strengheid van de controleur (lees: van de staat zelf). Ik sta wantrouwig tegenover zelfcontrole, zelfs al verloopt de hele procedure via vorderingen bij de rechtbank.

EEN ONDERGRONDSE ECONOMIE: ZEGEN OF VLOEK?

De Oostenrijkse professor Friedrich Schneider beweert dat een ondergrondse economie⁵ niet altijd slecht hoeft te zijn. Soms kan ze volgens hem immers voorkomen dat een economie in een nog diepere recessie terechtkomt omdat bedrijven in de zwarte economie geld verdienen dat ze opnieuw in de reguliere kanalen investeren: "at least 2/3 of the income earned in the shadow economy is immediately spend in the official economy resulting in a considerable (positive) stimulating effect on the official economy⁶". Gaan jullie akkoord met deze bewering?

Michel Maus: Ik denk dat professor Schneider voor een groot stuk gelijk heeft. De 'kleine zelfstandige' die in het zwart werkt zal uiteraard zijn zwarte inkomsten voor een stuk in de reguliere economie injecteren. Hij zal die centen kunnen gebruiken om op restaurant te gaan, om kleren te kopen, om dagelijkse inkopen te doen enzovoort. Maar het is natuurlijk wel verkeerd om dit te laten gedijen omdat men op termijn hiermee de economie ook gaat ontwrichten. Er zal aan de basis immers bij de fraudeurs een concurrentiële scheefte ontstaan. Een aannemer die in het zwart werkt zal concurrentiël zijn dan zijn collega die netjes de regels volgt. Op termijn zal deze collega, wil hij met zijn bedrijf boven water blijven, economisch genoodzaakt worden om ook aan zwartwerk te doen. Op die manier wordt aldus op termijn een ganse sector ontwricht en dat kan en mag niet de bedoeling zijn.

Jozef Pacolet: Men kan deze redenering ook omkeren. Als een deel van de informele economie in de formele economie wordt besteed, lekt er omgekeerd een nog veel groter deel van de formele economie naar de informele economie, wat neerkomt op minder werk voor de reguliere bedrijven. Ik heb professor Schneider meermaals uitgenodigd op studiedagen die ik over de omvang en de strijd tegen de fraude heb georganiseerd. Dit gebeurde soms op momenten dat er heftige tegenstellingen waren tussen enerzijds nationale rekenaars die de omvang van de ondergrondse economie inschatten om de nationale rekeningen te kunnen opstellen en, anderzijds, onderzoekers als professor Schneider die op basis van indirecte parameters (bv. de belastingdruk, de werkloosheid, het bbp en het gebruik van chartaal geld) vaak tot abnormaal hoge ramingen kwamen. De NBB is onlangs zelf in de pen gekropen om de jongste ramingen van professor Schneider te weerleggen op basis van de informatie waarover zij beschikt. Volgens de studie van de NBB⁷ zou er zich een totale ontkoppeling voordoen tussen de administratieve, fiscale en statistische bronnen (jaarrekeningen, fiscale aangiften, RSZ-aangiften, statistieken buitenlandse handel en betalingsbalans, gezinsbudgetenquête,...) aan de ene kant en de economische realiteit aan de andere kant indien de zwarte economie 18% van het bbp (of 60 miljard euro) zou bedragen. Op een van die studiedagen poneerde professor Schneider de stelling over het

5 De ondergrondse economie bestaat uit de zwarte economie (clandestiene bedrijven en verborgen activiteiten) en de illegale economie. Onder clandestiene bedrijven verstaat men de productie van niet-geregistreerde productie-eenheden (niet-geregistreerd = "geen inschrijving in de statistische registers van de economisch actieve eenheden"). Deze ondernemingen leven de wettelijke voorschriften m.b.t. de betaling van de sociale bijdragen e.d. niet na. Onder verborgen activiteiten verstaat men de onvolledige aangifte van de activiteiten door een onderneming, waarin de productie en de toegevoegde waarde zouden moeten voorkomen via de berekeningen op basis van de registers van de productie-eenheden.

6 Bron : SCHNEIDER, Friedrich and Dominik ERNSTE (1998) Increasing Shadow Economies all over the World – Fiction or Reality ?, IZA Discussion Paper n°26, December 1998

7 U kunt deze studie raadplegen op http://www.nbb.be/doc/DO/N_method/M_150910Z_N.pdf

De strijd tegen fiscale fraude in België

terugvloeden van het zwart geld naar de reguliere economie. Ik merkte dat andere collega's het er net als ikzelf niet mee eens waren. Ik kan deze stelling niet onderschrijven omdat ze geen effect heeft op onze redenering over de noodzaak om de strijd tegen fraude te voeren en om de 'informele economie' formeel te maken.

Is het (rekening houdend met bovengenoemde bewering) in tijden van conjuncturele neergang zinvol om de strijd tegen de fiscale fraude voort te zetten of op te voeren? Waarom ?

Zozef Pacolet: Deze vraag betreft een empirische kwestie. Zolang men de fraudeomvang niet (goed) kan meten, kan men de evolutie ervan in tijden van crisis niet monitoren. Een van de bedenkingen die ik heb bij de methode van professor Schneider is dat hij, eens hij het ijkpunt van het niveau van de fraude heeft gedefinieerd, de evolutie volgt met behulp van een aantal parameters die vermeend of werkelijk een invloed hebben op de fraude (bv. de omvang van de openbare sector, het niveau van de werkloosheid en het niveau van het nationaal inkomen). Omdat al die parameters in crisisjaren evolueren in de richting van een grotere omvang van de fraude, zou de ondergrondse economie in jaren van crisis groter moeten worden. Maar dit is een conclusie die je trekt op basis van aannames. Als die parameters in een bepaalde richting van ondergrondse economie wijzen, dan gebeurt dit op een structurele manier en is hun impact op de conjunctuurcyclus niet noodzakelijk dezelfde. Ik zou zelfs durven zeggen dat de financiële crisis de ondergrondse economie, die in de financiële sfeer is opgebouwd en bewaard, heeft doen krimpen. In tijden van crisis vechten de reguliere bedrijven meer voor hun marktaandeel, kunnen de uitkeringstrekkers zich minder fraude veroorloven enzovoort. Het is in tijden van hoogconjunctuur dat overuren – die aanleiding kunnen geven tot fraude- een antwoord bieden op de extra vraag. Bij laagconjunctuur is er geen nood aan overuren en proberen bedrijven in de eerste plaats hun reguliere arbeidskrachten aan het werk te houden. Is de bankencrisis trouwens niet deels ontstaan door tal van minder koosjere praktijken? En is als reactie op de bankencrisis niet een tegenbeweging ontstaan die ijvert voor meer controle, regelgeving en respect voor de regelgeving? Toen de regering in 2007 enerzijds een belastingvermindering beloofde en anderzijds sociale vooruitgang, dacht ik dat de strijd tegen de fraude de hoeksteen en sluitsteen zou worden van het begrotingsbeleid. Nadien heeft de crisis geleid tot een nooit geziene daling van overheidsontvangsten en stijging van overheidsuitgaven. Sinds de crisis is de strijd tegen de fraude meer dan ooit de hoek- en sluitsteen van het begrotingsbeleid. Ik stel vast dat overheden in moeilijke tijden meer werk maken van hun inkomsten. Ik vind dat de USA daarvan het voorbeeld geven. In tijden van crisis is het evident om de strijd aan te binden tegen belastingfraude en -ontduiking. Deze strijd schrikt de fraudeurs af. Ik moet ook de aandacht vestigen op de revolutionaire verschuivingen (op nationaal en internationaal vlak) die we hebben kunnen vaststellen in de strijd tegen de belastingparadijzen. De crisis heeft ook het belang van sociale bescherming aangetoond. Tijdens de crisis zijn de zwartwerkers ongetwijfeld op zoek gegaan naar zekerheid. Ik vind het ook een illusie dat de zwarte economie smeerolie voor de reguliere economie is. Volgens mij is de zwarte economie een vorm van weinig efficiënte, weinig ontwikkelde economie die eerder een blok aan het been is voor de reguliere economie dan dat zij deze (de reguliere economie) flexibeler maakt. Wanneer de formele economie zich meer ontwikkelt, wordt de informele economie kleiner.

ECONOMISCHE GROEI STIMULEREN VOOR MINDER FRAUDE?

Volgens de Oostenrijkse professor Friedrich Schneider vormt de financieel-economische crisis één van de oorzaken van de toenemende omvang van de ondergrondse economie in de Oeso-landen (waaronder België); mensen hebben hun inkomensverlies ten gevolge van de crisis namelijk proberen te compenseren met zwartgeldstromen. Kan men volgens jullie de fiscale fraude in België terugdringen door de economische groei te stimuleren? Waarom?

Michel Maus: *Persoonlijk denk ik dat de crisis inderdaad verantwoordelijk is voor een toename van de zwarte economie. Wie zijn werk verliest, zal allicht op zoek gaan naar alternatieve (zwarte) inkomsten om het gezinsbudget op punt te houden. Deze behoefte kan verdwijnen indien deze persoon opnieuw aan de slag kan in een arbeidsbetrekking. Vanuit dat oogpunt is er inderdaad een verband te trekken tussen de zwarte economie, de crisis en het opnieuw aantrekken van de economie.*

Jozef Pacolet: *Ja. Naarmate een economie groeit, wordt zij meer geformaliseerd om goed te kunnen functioneren. De overheid zelf maakt een belangrijker deel uit van het economisch gebeuren en wanneer dat het geval is, is er minder fraude mogelijk. In onze studie "Deloyale concurrentie in de bouwsector: een terreinverkenning van mechanismen van sociale fraude, hun omvang en hun gevolgen voor de sector" kwam het omgekeerde beeld naar voren, nl. een neerwaartse spiraal van fraude, werkloosheid, gebrek aan concurrentiekracht en daardoor mogelijk nog meer fraude, minder ontvangsten voor de overheid, minder middelen voor werkgevers om in human capital te investeren (waarom zou een werkgever investeren in de vorming van zijn illegale werknemers?) en ook minder vormingsinspanningen door jongeren in het bijzonder en de totale bevolking in het algemeen, minder kans op werk, minder bekwame arbeidskrachten enzovoort. De strijd tegen de fraude is een sluitsteen voor elk stimuleren van economische ontwikkeling, voor elk reconversie- en industriebeleid.*

HOE DE FISCALE FRAUDE IN BELGIË BESTRIJDEN?

Zeker in tijden van benarde overheidsfinanciën is het van het allergrootste belang in te zetten op maatregelen ter bestrijding van belastingfraude waarvoor relatief gezien weinig middelen moeten worden uitgetrokken en waarmee daadwerkelijke resultaten kunnen worden geboekt. Kunnen jullie vijf maatregelen beschrijven die volgens jullie noodzakelijk zijn om de strijd tegen de fiscale fraude in België aan te pakken?

Michel Maus: *Wat de volgende regering kan doen om de fiscale fraude in België efficiënt aan te pakken, is in mijn ogen relatief voor de hand liggend. Vooreerst lijkt het mij primordiaal dat de regering werk maakt van de implementering van alle aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie naar de grote fiscale fraudedossiers. Deze aanbevelingen - waarover een politiek akkoord bestaat - zijn immers het sluitstuk van een doorgedreven onderzoek naar de pijnpunten in de fraudebestrijding. De politiek weet aldus wat ze moet doen om het systeem performanter te maken. We kunnen enkel maar vaststellen dat er tot op heden bitter weinig van deze aanbevelingen in wetgeving werd omgezet. Tot de belangrijkste te nemen maatregelen behoren ongetwijfeld de invoering van het UNA VIA-systeem⁸, de oprichting van een fiscaal auditoraat⁹, de vereenvoudiging en harmonisering van de fiscale procedureregels met o.a. de afschaffing van het fiscaal bankgeheim, het tegengaan van misbruiken via belastingparadijzen door o.m. doorgedreven internationale samenwerking en het optimaliseren van de administratie en magistratuur met o.a. personeelsbeleid en specialisatie. Volgens mij kan dit alles niet gebeuren zonder deze fundamentele hervorming te koppelen aan een nieuwe fiscale amnestieronde.*

8 Het UNA VIA-systeem wenst een oplossing te bieden voor het door elkaar lopen van strafrechtelijke en administratieve procedures en voor al de gevolgen daarvan. Dit systeem houdt in dat elk dossier ofwel administratief (d.w.z. door de Bijzondere Belastinginspectie BBI met fiscale boetes), ofwel strafrechtelijk (d.w.z. door het parket met strafsancties zoals bv. verbeurdverklaring en gevangenisstraf) wordt afgehandeld, met dien verstande dat kan worden teruggevallen op de BBI wanneer het parket na onderzoek van het dossier beslist tot seponering. Het is de taak van een nog op te richten Federale Dienst voor Fiscale Fraudebestrijding (FDFF) het lot van elk individueel dossier te bepalen in functie van de beleidsvisie op fraudebestrijding die door de regering werd vastgelegd.

9 Het arbeidsauditoraat treedt op in gevallen van sociale fraude. Er zou een fiscaal auditoraat kunnen worden opgericht dat wordt ingeschakeld wanneer de Federale Dienst voor Fiscale Fraudebestrijding (FDFF) beslist om een dossier strafrechtelijk af te handelen.

De strijd tegen fiscale fraude in België

Ik denk dat het wenselijk is dat men aan de belastingplichtigen de boodschap geeft dat fraude nu ernstig wordt aangepakt en hun terzelfdertijd de mogelijkheid biedt om zich een laatste maal in regel te stellen. Het moet hierbij gaan om een onvoorwaardelijk en transparant systeem waarbij iedereen, dus ook de "ernstige en georganiseerde fraudeur", zich kan regulariseren en waarbij duidelijke regels worden weergegeven wat betreft het regulariseren van reeds verjaarde belastingschulden. Hierbij zou men bijvoorbeeld kunnen denken aan een systeem waarbij de niet verjaarde fiscale schulden moeten worden geregulariseerd aan de hand van het normaal geldende belastingtarief en de reeds verjaarde schulden worden geregulariseerd aan hetzelfde tarief als destijds de eenmalige bevrijdende aangifte (EBA)¹⁰, hetzij 6% of 9%.

Jozeef Pacolet: *Met deze vraag wordt mijn antwoord op de vorige vragen onderschreven. Onze benarde overheidsfinanciën maken het nodig om meer ontvangsten te realiseren. De tegenstelling tussen 'met relatief weinig middelen' en 'daadwerkelijke resultaten boeken', is uitdagend. Kan men met weinig middelen een merkbare vooruitgang realiseren? Er zijn zeven maatregelen die volgens mij noodzakelijk zijn om de strijd tegen de fiscale fraude in België aan te binden:*

- datamining¹¹ en op basis daarvan een grotere selectiviteit van controles;
- een betere uitwisseling van gegevens tussen de fiscale en sociale administraties;
- hogere boetes;
- een mobilisatie van de vakbonden en werkgeversfederaties;
- het aan een ruim publiek bekend maken van informatie over de controles, de pakkans, de beteugeling, de omvang van de fraude, de kosten en nadelen van de fraude. Daarvoor zou men jaarlijks een rapport kunnen opstellen over de 'kost van de niet-naleving van de fiscale en parafiscale wetgeving' (de 'cost of non compliance') en ik durf gerust een kosten-batenanalyse maken voor wie beweert dat aan de fraude ook baten zouden verbonden zijn.
- fiscale en parafiscale vereenvoudiging. Een eerste stap zou de consolidatie van het inkomens- en loonbegrip in de sociale zekerheid en de inkomstenbelasting kunnen zijn.
- grote kuis houden in de fiscale uitgaven en minderontvangsten¹². Ten eerste kan dat veel (nl. de optelsom van minposten in de fiscale aangifte) opbrengen. Ten tweede is dat eenvoudiger dan grote kuis houden in de fraudeurs. Bij de eerste aanpak weet men immers wie welke minderontvangsten creëert. Bij de tweede aanpak daarentegen moet men de fraudeurs nog vinden en de omvang van de fraude nog identificeren. Kortom, met een inventaris van de fiscale uitgaven en minderontvangsten heeft men als het ware tien vogels in de hand, terwijl men met een beleid ter bestrijding van de fraude slechts een vogel in de lucht heeft.

Interviews afgenomen door Michèle Pans
(mipa@ccecrb.fgov.be)

10 In 2004 en 2005 konden belastingplichtigen via de Eenmalige Bevrijdende Aangifte (EBA) niet aangegeven inkomsten van buitenlandse kapitalen en effecten aan toonder regulariseren. Sedert 1 januari 2006 is er een nieuw systeem van fiscale regularisatie ingevoerd.

11 Datamining is het opgraven van informatie uit databases. Informatie die er niet expliciet is ingestopt, wordt door geavanceerde statistische technieken aan het licht gebracht.

12 Uit een nieuwe studie van het HIVA die in januari 2011 verschijnt, blijkt onder andere dat de minderontvangsten (waaronder die veroorzaakt door allerlei vormen van fiscale uitgaven) tussen 1996 en 2006 evolueerden van bijna 10 naar 20% van het bbp.

FISCALITEIT

De fiscale thema's van de Europese Unie

Op 3 december heeft de heer J.-P. De Laet van de Europese Commissie op verzoek van de cel Opvolging Europese actualiteit van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven de balans opgemaakt van de follow-up van het rapport-Monti over "een nieuwe strategie voor de eengemaakte markt", vooral vanuit de invalshoek van de initiatieven op fiscaal vlak. We geven hier een samenvatting van zijn uiteenzetting weer.

HET RAPPORT-MONTI: AFBAKENING VAN DE FISCALE THEMA'S

Ter herinnering: in zijn rapport over de eengemaakte markt stelt professor Monti vast dat bij de verdieping van de eengemaakte markt onvoldoende rekening werd gehouden met de fiscale dimensie in haar diverse verschijningsvormen. Prof. Monti stelt dan ook voor nieuwe stappen te zetten in een aantal bijzondere domeinen of hangende dossiers. Een eerste domein is de vermindering van de administratieve conformeringskosten op het vlak van fiscaliteit en in het licht van oneerlijke fiscale belastingconcurrentie. De belangrijkste vrees in dit verband is dat er onder invloed van een onbeheerste en oneerlijke fiscale concurrentie een overdracht van de fiscaliteit naar arbeid zou plaatsvinden. Een ander thema dat het rapport-Monti benadrukt, is de fiscale coördinatie in het kader van de strategieën om uit de crisis te geraken. Hier wordt ervan uitgegaan dat de coördinatie van de fiscale beleidsmaatregelen een factor kan zijn voor doeltreffend beleid op nationaal vlak. Prof. Monti identificeert diverse domeinen die het voorwerp van die coördinatie zouden kunnen zijn: de vennootschapsbelasting, de btw en de milieufiscaliteit.

Het rapport-Monti bevat ook cruciale aanbevelingen voor de verdere wegwerking van fiscale obstakels voor de verdieping van de eengemaakte markt, meer bepaald de modernisering van de regels voor e-facturering, de invoering van een bindend mechanisme voor de regeling van geschillen rond dubbele belasting van personen en ondernemingen, en de herziening van de spaarrichtlijn. Verscheidene van deze regelgevende voorstellen zijn momenteel aanhangig bij de Raad.

Deze aanbevelingen worden aangevuld met werkzaamheden voor een geconsolideerde gemeenschappelijke belastinggrondslag en de voortzetting van de besprekingen binnen de groep die belast is met de gedragscode inzake de belastingregeling voor ondernemingen. Ook de hervorming van de btw-regels, om deze te conformeren en compatibel te maken met de eengemaakte markt, staat op de agenda van de Europese instanties. Verder moet vooruitgang worden geboekt in de ontwikkeling van de milieufiscaliteit in het kader van de totstandbrenging van een bevorderlijke context voor groei en werkgelegenheid. In dit verband benadrukt de heer De Laet dat commissaris voor Belastingen en Douane-unie Al Semeta in oktober de nieuwe "Groep belastingbeleid" heeft opgericht. Deze groep bestaat uit de commissaris en de persoonlijke vertegenwoordigers van de ministers van Financiën van de lidstaten en zal geregeld vergaderen om de coördinatie van het belastingbeleid van de 27 te versterken. Deze groep zal het o.m. hebben over de mate waarin de fiscaliteit kan bijdragen aan de versterking van de eengemaakte markt, de bestendinging van de groei en het concurrentievermogen, en de overgang naar een "groenere" economie.

DE BELASTINGCOORDINATIE

De heer De Laet onderstreept dat belastingcoördinatie in de betekenis die de Europese Commissie eraan geeft en niet noodzakelijk de harmonisering van de fiscaliteit inhoudt, maar suggereert dat het fiscale beleid van de lidstaten in bepaalde domeinen enerzijds in overeenstemming wordt gebracht en anderzijds op één lijn moet komen met het gemeenschapsrecht. Vaak wordt namelijk vastgesteld dat fiscale inbreuken die voor het Europese Hof van Justitie worden gebracht, adequater zouden worden behandeld als de lidstaten preventief en op gecoördineerde wijze zouden optreden.

De spreker geeft aan dat fiscaliteit een betekenisvolle plaats heeft in de Europa 2020-strategie, o.m. in de strategie om uit de crisis te geraken (exitstrategie). De realisatie van de doelstellingen van Europa 2020 moet steunen op een geloofwaardige exitstrategie op het niveau van het begrotingsbeleid en gepast inspelen op de risico's van fiscale concurrentie. In dit verband vereist het inkomstenaspect van de begroting bijzondere aandacht, die moet gaan naar de kwaliteit van het systeem van inkomsten/belastingen. Voor de Europese Commissie zal een herziening van het belastingpeil gepaard moeten gaan met een ontwikkeling in de richting van fiscale systemen die meer op groei zijn gericht. Het is bv. verkieslijk elke belastingverhoging op arbeid ten nadele van de werkgelegenheid te vermijden. De lidstaten zouden zich integendeel moeten inspannen om de belastingdruk op arbeid af te wentelen naar energie en leefmilieu, in het kader van meer "ecologische" belastingsystemen.

Deze benadering vervolledigt de uitsplitsing en de kwaliteit van de overheidsuitgaven, die eveneens hun belang hebben. De programma's voor begrotingssanering en de fiscale beleidsmaatregelen zouden voorrang moeten geven aan "groei-posten" zoals O&O en innovatie.

De heer De Laet wijst ook op de werkzaamheden van het "Gezamenlijk forum over verrekenprijzen", waar meer bepaald gezocht wordt naar oplossingen voor problemen die inherent zijn aan de correcties op verrekenprijzen die de fiscale autoriteiten van de lidstaten toepassen, en naar domeinen waar belastingcoördinatie en een gemeenschappelijke aanpak heilzaam zouden kunnen blijken.

Wat de voortgang van de werkzaamheden en het toekomstige programma voor een geconsolideerde gemeenschappelijke grondslag voor de vennootschapbelasting betreft, werd enige vooruitgang geboekt dankzij de gedragscodes van de ondernemingen, waarmee oneerlijke fiscale concurrentie kan worden geïnventariseerd. De Commissie overweegt nog altijd de invoering van een gemeenschappelijke grondslag voor de vennootschapsbelasting. In dit dossier schiet het technische werk van de impactstudies goed op en de Commissie hoopt begin 2011 een voorstel te kunnen voorleggen. Deze aanpak streeft naar een totaaloplossing om in één keer komaf te maken met alle obstakels i.v.m. de vennootschapsbelasting die opduiken zodra ondernemingen grensoverschrijdende activiteiten uitoefenen binnen de eengemaakte markt. De heer De Laet herinnert eraan dat een geconsolideerde gemeenschappelijke grondslag voor de vennootschapsbelasting in de praktijk niet alleen de conformeringskosten ten laste van de ondernemingen op de eengemaakte markt drukt, maar ook heel wat van de huidige problemen met de verrekenprijzen zou moeten wegwerken. Dit systeem zal de grensoverschrijdende compensatie van verliezen mogelijk maken, vele herstructureringsoperaties op internationaal niveau eenvoudiger laten verlopen en heel wat situaties van dubbele belasting vermijden. Het zal de 27 vennootschapsbelastingstelsels eenvoudiger en doorzichtiger maken, en dit zal dan weer bevorderlijk zijn voor een eerlijke en open fiscale concurrentie binnen de Europese Unie.

GOED BESTUUR IN BELASTINGAANGELEGENHEDEN

Deze aspecten en de gekozen aanpak zullen bijdragen tot de nagestreefde beginselen van goed bestuur. De heer De Laet herinnert er in dit verband aan dat de Europese Commissie op 28 april 2009 een mededeling heeft gepubliceerd waarin wordt aangegeven welke maatregelen de lidstaten zouden moeten nemen om goed bestuur in belastingzaken te bevorderen, nl. meer transparantie, uitwisseling van informatie en nieuwe stappen op weg naar eerlijke fiscale concurrentie. Deze mededeling reikt de middelen aan ter verbetering van goed bestuur binnen de EU en somt ook de instrumenten op die de Europese Unie en de lidstaten kunnen aanwenden om te waken over de toepassing van de beginselen van goed bestuur op internationaal niveau. Tot slot nodigt ze de lidstaten uit om in hun bilaterale relaties met derde landen en in internationale instanties een coherenter aanpak m.b.t. de beginselen van goed bestuur te hanteren. De mededeling steunt op het fiscaal beleid van de EU en op de recente conclusies van de G20 aangaande fiscale rechtsgebieden die niet meewerken.

In dezelfde geest is het hangende voorstel tot wijziging van de richtlijn betreffende belastingheffing op spaargeld dat de Commissie in 2008 voorlegde, erop gericht het toepassingsveld van de richtlijn uit te breiden tot bepaalde interestbetalingen ten gunste van ingezetenen van de Europese Unie via belastingvrije tussenstructuren in landen die geen lid zijn van de Unie. Het voorstel bevat ook andere suggesties om de belastingmaatregelen voor spaargeld te verbeteren.

De Europese Commissie heeft de Raad bovendien twee richtlijnvoorstellen voorgelegd: het eerste beoogt de verbetering van de wederzijdse bijstand tussen de belastingautoriteiten van de lidstaten voor de vaststelling van het bedrag en de invordering van taksen en belastingen. Het tweede voorstel beoogt de verbetering van de wederzijdse bijstand bij de invordering van belastingschulden. Het heeft als doel de samenwerking tussen de lidstaten te versterken en te verbeteren, wat de invorderingspercentages zou moeten verhogen. Op te merken valt dat de ministers van Financiën tijdens hun vergadering van 7 oktober uiteindelijk een akkoord hebben bereikt over deze administratieve samenwerking op fiscaal vlak. Dit akkoord voorziet in informatie-uitwisseling tussen landen voor een betere bestrijding van fraude en belastingontduiking.

Tot slot onderstreept de heer De Laet dat verbeterde coherentie en coördinatie van het beleid op het niveau van de Europese Unie het mogelijk zal maken om goed bestuur op fiscaal vlak te bevorderen in een ruimere geografische context. De bedoeling is dat de verdieping van de economische relaties tussen de Unie en haar partners gepaard gaat met een akkoord over de beginselen van goed bestuur op fiscaal vlak, en later eventueel ook met akkoorden over samenwerking in belastingzaken.

GROENBOEK OVER DE BTW

De Europese Commissie heeft begin december haar Groenboek over de toekomst van de belasting over de toegevoegde waarde gepubliceerd. In dit document kaart de Commissie diverse vraagstukken aan in enkele grote rubrieken. Ze onderzoekt eerst en vooral of er reden is om de fundamentele van het huidige btw-stelsel te herzien, en of goederen en diensten moeten worden belast in de lidstaat van herkomst dan wel op de plaats waar ze worden verkocht. Vervolgens buigt ze zich over specifieke vragen die door de tijd zijn gerezen: zijn de verminderde btw-tarieven nog relevant, zijn de aftrekbaarheidsregels voldoende neutraal, kan het systeem fraudebestendiger worden gemaakt en op welke manier, en hoe kunnen de formaliteiten omtrent operaties die aan de btw onderworpen zijn, worden vereenvoudigd? Op basis van de ontvangen bijdragen zal de Commissie de prioriteiten voor een toekomstig btw-systeem opnemen in een mededeling die ze eind 2011 zal publiceren. De heer De Laet preciseert dat de Europese Commissie in dit verband een evaluatiesysteem voor geplande beleidsmaatregelen zal

invoeren om de impact ervan in de reële context te bepalen. Met de achteraf gerealiseerde evaluaties van de wetgeving is een verrijking mogelijk van de feitelijke gegevens die zullen dienen om nieuwe initiatieven uit te werken.

ENERGIEBELASTING

De Commissie bespreekt momenteel een voorstel voor een richtlijn tot herziening van de richtlijn over de belasting op energieproducten in het kader van de 2020-strategie. De gewijzigde richtlijn zal – in de geest van een betekenisvolle bijdrage aan de strijd tegen de klimaatverandering en aan de totstandbrenging van een duurzame economie die de natuurlijke rijkdommen optimaal gebruikt – het Europese uitwisselingssysteem voor emissierechten aanvullen en de energieproducten belasten volgens hun energiegehalte en hun niveau van koolstofuitstoot.

Volgens de heer De Laet geeft dit voorstel de lidstaten manoeuvreerruimte voor de herstructurering van hun nationale belastingstelsels ten gunste van de factor “arbeid”. Het biedt ook een coherent kader dat de lidstaten ertoe aanmoedigt de gepaste maatregelen te nemen om de werkgelegenheid te bevorderen en de beleidskeuzen die nog tot de gemeenschapsbevoegdheid behoren – zoals de indirecte belastingen – te oriënteren op een manier die gunstig is voor de werkgelegenheid.

BELASTING OP DE FINANCIËLE SECTOR

In de context van fiscale consolidering heeft de Europese Commissie een mededeling gepubliceerd over de toekomstige belasting op de financiële sector. Op basis van het principe dat deze sector een billijke bijdrage moet leveren aan de overheidsfinanciën en dat de landen in het huidige economische klimaat dringend nieuwe inkomstenbronnen nodig hebben, stelt de Commissie een tweesporenaanpak voor. Op wereldwijd niveau steunt ze het idee van een belasting op financiële transacties (FTT). Zo komen fondsen ter beschikking voor de aanpak van grote uitdagingen zoals ontwikkelingshulp en de strijd tegen de klimaatverandering. Op EU-niveau ziet de Commissie meer heil in een belasting op financiële activiteiten (FAT). Als ze zorgvuldig opgezet en ten uitvoer gelegd wordt, kan deze belasting aanzienlijke inkomsten genereren en de stabiliteit op de financiële markten helpen versterken, zonder dat de concurrentiekracht van de Unie daardoor buitensporige risico's hoeft te lopen.

De Commissie onderzocht de huidige bijdrage van de financiële sector aan de overheidsbegrotingen om na te gaan of een nieuwe belasting op die sector volledig kan worden gerechtvaardigd. Haar besluit was dat er goede redenen zijn om de voorgestelde belastingen in te voeren. De financiële sector was immers een van de grote oorzaken van de financiële crisis en heeft de voorbije jaren enorm veel overheidssteun gekregen. Het is dus opportuun dat deze sector bijdraagt aan de kosten voor de wederopbouw van de Europese economieën en voor de sanering van de overheidsfinanciën.

Voorts zal de Commissie werk maken van een grondige impactanalyse om de ideeën die ze in haar mededeling heeft uiteengezet meer in detail te onderzoeken, zodat ze in 2011 beleidsinitiatieven kan formuleren.

BEDRIJFSWAGENS

In opdracht van de Europese Commissie onderzocht Copenhagen Economics in welke mate de EU-lidstaten, via hun belastingstelsels, het gebruik van bedrijfswagens subsidiëren en welke fiscale, milieu- en economische effecten dit kan hebben (Taxation Paper nr. 22, juni 2010). Het onderzoek toont aan dat de onderbelasting van bedrijfswagens zeer wijdverspreid is in de EU en dat het verlies voor de fiscus voor de hele EU 0,5 % van het bbp zou kunnen bereiken.

EEN FISCALE DATABANK

De Europese Commissie beschikt over een gedetailleerde statistische en economische databank van de belastingstelsels van de lidstaten. De gegevens worden gepresenteerd in een eenvormig statistisch kader, wat een evaluatie van de heterogene nationale belastingstelsels op een vergelijkbare basis mogelijk maakt. De meeste statistieken voor internationale fiscale inkomsten zijn moeilijk interpreteerbaar in economische termen omdat ze werken met typeclassificaties (per type belasting of overheidsniveau). Deze databank biedt de mogelijkheid de fiscale inkomsten te ordenen volgens de economische functies (d.w.z. belastingen op arbeid, verbruik of kapitaal).

INTERNATIONALE HANDEL

Kansen en bedreigingen in een geglobaliseerde wereld (2)

In de vorige nieuwsbrief werd de eerste dag besproken van een conferentie van de Nationale Bank die plaatsvond op 14 en 15 oktober jl met als thema 'International trade: threats and opportunities in a globalised world'. Daarbij ging de aandacht naar internationalisatie via export en via buitenlandse directe investeringen en naar de internationalisatie van diensten. In wat volgt geven we een samenvatting van de tweede dag van de conferentie. In de voormiddag werden er drie studies gepresenteerd die dieper ingaan op de samenhang tussen internationalisatie met de productkwaliteit en de productmix van ondernemingen. In de namiddag ging de focus naar de effecten van buitenlandse directe investeringen op de arbeidsmarkt. We herinneren eraan dat de voorgestelde studies beschikbaar zijn op de website van de Nationale Bank (www.nbb.be, Working papers).

DETERMINANTEN VAN DE GEËXPORTEERDE PRODUCTMIX

Prof. Marc Melitz verschaft heel wat inzicht met de voorstelling van zijn studie waarin hij samen met Thierry Mayer en Gianmarco Ottaviano keek naar het verband tussen de marktomvang; concurrentie en de productmix van exporteurs (i.e. hoeveel producten in welke hoeveelheid zij afzetten). Uit eerder onderzoek is gebleken dat de productmix die een bedrijf exporteert beïnvloed wordt door omgevingsfactoren, in het bijzonder de karakteristieken van de exportmarkt, wat op zijn beurt de performantie van dat bedrijf bepaalt. Melitz et al. ontwikkelden een model om te verklaren welke precies de factoren zijn die de productkeuze van een bedrijf bepalen. Een goed begrip hiervan is belangrijk omdat het grootste deel van de productcreatie en -destructie voortkomt uit beslissingen binnen ondernemingen en vanwege de observatie dat de export grotendeels wordt uitgevoerd door bedrijven die meerdere producten exporteren en daarbij regelmatig hun productmix wijzigen.

Door te bekijken welke factoren de winst van een onderneming beïnvloeden, konden de auteurs voorspellen wat de invloed is van wijzigende omgevingsfactoren op de ideale productmix van een onderneming. Hierbij gaan zij ervan uit, zoals bevestigd door exportgegevens van Frankrijk, dat bedrijven een kernproduct hebben dat zij met de grootste efficiëntie kunnen produceren en naarmate zij bijkomende producten produceren, die verder afdrijven van hun kerncompetentie, zal de productiviteit en kwaliteit van die producten afnemen. Doordat consumenten een voorkeur hebben voor een grotere productvariëteit kunnen bedrijven hun omzet opdrijven door meerdere producten te produceren. In een gesloten economie zal een onderneming zijn producthoeveelheid opdrijven totdat de opbrengst van een extra product niet langer opweegt tegen de extra productiekost. Hoe productiever een onderneming is, hoe lager die kost zal zijn en hoe meer producten de onderneming dus zal aanbieden. Wanneer de concurrentie stijgt, dan zal de opbrengst van elk product afnemen (de winstmarge en de marktprijs van de onderneming dalen) waardoor elke onderneming gedwongen wordt om zich terug te plooiën op de producten die zij efficiënter kan produceren. Het gevolg is dat de productiviteit van dat bedrijf toeneemt. Tegelijkertijd zal elk product binnen heel de economie meer dan voorheen worden geproduceerd binnen de bedrijven die hier het efficiëntst in zijn. Vanwege deze hogere productiviteit binnen ondernemingen en een efficiëntere toewijzing van de productie tussen ondernemingen zal de productiviteit binnen de economie gevoelig toenemen wanneer de concurrentie stijgt. Dit resulteert in een hogere globale productie, een prijsdaling en een hogere welvaart voor de consumenten. Een dergelijke dynamiek zou zich voordoen bij een toename van de marktomvang, technologische vooruitgang en een grotere substitueerbaarheid van verschillende producten.

De bovenstaande redenering maakt duidelijk hoe de productmix van bedrijven op buitenlandse markten wordt beïnvloed door de omstandigheden op die markt. Bedrijven die exporteren zullen bij het bepalen van hun productmix op de exportmarkt wel rekening moeten houden met een hogere productiekost per product vanwege de handelskosten en eventuele kosten om het product aan te passen aan de vereisten van de afzetmarkt. Het model van de auteurs maakt duidelijk dat de productmix binnen een open economie de resultante is van een complexe interactie tussen vele factoren die gezamenlijk de productkeuzes van de binnen- en buitenlandse bedrijven bepalen. Een algemene verhoging van de kosten om naar een land te exporteren zal bv. tot gevolg hebben dat elk bedrijf minder producten naar dat land exporteert maar dat de minst productieve bedrijven, die ook het kleinste aantal producten exporteren, uit de markt worden gedreven zodat het effect op de gemiddelde hoeveelheid geëxporteerde producten per bedrijf onzeker is. Een toename van de concurrentie in een afzetmarkt zal, analoog aan de dynamiek binnen een gesloten economie, leiden tot een scheeftrekking van de export naar producten waarin de (bedrijven binnen de) exporterende landen productiever zijn, en die zij dus meer exporteren, en zal leiden tot een grotere export van die producten. Zo'n beweging zal plaatsvinden bij een technologische vooruitgang of wanneer de omvang van de afzetmarkt toeneemt.

Bedrijven stemmen hun productmix af op de opportuniteiten binnen een afzetmarkt en deze kan dus verschillen per exportbestemming. Een hogere concurrentie of een evenredige verhoging van de handelskosten of aanpassingskosten voor elk product maakt dat prijswijzigingen een sterker effect hebben op de afzet op de exportmarkt. Een bedrijf dat naar deze markt exporteert zal daarom zijn winstmarges neerwaarts aanpassen met als gevolg een scheeftrekking van zijn export naar zijn (goedkopere) kernproducten. Interessant is ook het voorspelde geografische effect dat landen die centraal gelegen zijn en genieten van een grote afzetmarkt een sterkere concurrentiedruk kennen dan meer afgelegen landen, waardoor de productiebedrijven hier minder producten produceren en hun kernproducten sterker doorwegen in hun totale productie. In deze landen specialiseren de bedrijven zich sterker in de producten waarin zij de grootste productiviteit hebben zodat elk bedrijf hier relatief meer producten exporteert die dicht bij zijn kerncompetentie liggen dan in kleinere, afgelegen landen.

Om de voorspellingen van het model te testen, gebruikten de auteurs exportgegevens van Franse industriebedrijven in 2003. Ze ontwikkelden drie alternatieve indicatoren voor de scheeftrekking van de export naar kernproducten en keken vervolgens hoe deze scheeftrekking beïnvloedt wordt door de eigenschappen van de exportmarkt. Zoals het model voorspelt, blijkt de export van bedrijven sterker te zijn scheefgetrokken in landen met een hogere concurrentie (gemeten volgens het bbp van de exportmarkt of volgens een schatting van het afzetpotentieel in dat land). Naarmate een bedrijf op een exportbestemming met meer concurrentie geconfronteerd wordt, zal het kernproduct een groter aandeel hebben in de export van dit bedrijf naar deze bestemming. Daarnaast bevestigt de gegevensanalyse dat lagere handelskosten en hogere aanpassingskosten van producten aan de eisen van de afzetmarkt leiden tot een sterkere scheeftrekking van de export. Het ontwikkelde model, dat de keuze van bedrijven aangaande hun productie en geëxporteerde producten baseert op een kostenfunctie waarbij sommige producten concurrentiëler geproduceerd worden en op concurrentiefactoren in de thuis- en exportmarkt die de verkoopsmarge van bedrijven beïnvloeden, slaagt er dus in om een verklaring te geven aan de geobserveerde productmix in de export van bedrijven. De auteurs leveren zo heel wat nieuwe inzichten in de samenhang tussen de productmix en productiviteit van bedrijven met kenmerken in de handelsomgeving zoals de handelsbarrières; aanpassingskosten van producten; mededinging...

EEN BLIK OP DE EXPORTPATRONEN VAN BELGISCHE BEDRIJVEN

Veeleer dan een verklaring te geven aan de productmix van exporterende bedrijven, trachtte de volgende studie om het verband tussen de binnenlandse productie en exportpatronen in kaart te brengen. Andrew

Bernard, Ilke Van Beveren en Hylke Vanenbussche maakten hiervoor gebruik van gegevens van de NBB over de periode 1998-2005 en van de PRODCOM-enquête voor 2005. Zo werd er gekeken hoe de productiviteit; de kapitaalintensiteit en de handelskosten zich verhouden tot de breedte (i.e. het aantal geëxporteerde producten en exportbestemmingen) en diepte (i.e. de hoeveelheid export van elk product per bestemming) van de export. De resultaten brachten enkele onverwachte patronen aan de oppervlakte die een meer diepgaande analyse vereisten.

De auteurs constateren dat de meerderheid van de Belgische exporteurs (66%) meerdere producten exporteren en samen vertegenwoordigden ze 98% van de totale exportwaarde in 2005. Overeenkomstig de vorige studie blijken bedrijven die meerdere producten exporteren gemiddeld een hogere productiviteit te kennen dan zij die er slechts één exporteren. Deze bedrijven hebben ook een hogere toegevoegde waarde en tewerkstelling. De gegevens bevestigen eveneens dat een stijging van de productiviteit in een bedrijf gepaard gaat met een stijging van zijn export waarbij de toename van de breedte van de export min of meer gelijk is aan de toename van de diepte. Op het niveau van het land werd verder nagegaan wat de invloed is van de afstand van de exportmarkt, gecontroleerd op de grootte van de afzetmarkt, op de export, wat een benadering geeft voor het effect van verschillen in handelskosten op lange termijn. Zoals verwacht neemt de export naar een land af naarmate dat land verder gelegen is. Een groter aantal bedrijven exporteert een groter aantal producten naar dichtere landen maar de gemiddelde export per product dat een bedrijf exporteert is kleiner. In een volgende regressie werd geconstateerd dat een depreciatie van de euro over de beschouwde periode een aanzienlijke verhoging van de Belgische export tot gevolg had. Net zoals bij een stijging van de productiviteit komt dit voor ongeveer de helft door een hoger aantal exporterende bedrijven en geëxporteerde producten en voor de andere helft door een hogere export per product dat een bedrijf exporteert.

Om een meer diepgaande analyse van de relatie tussen de productie en de export te kunnen verrichten, werd in het volgende deel van de studie enkel gekeken naar de verwerkende bedrijven waarvoor Prodcom-gegevens beschikbaar zijn¹. Een koppeling van de verschillende gegevens bracht echter een vreemde relatie naar boven: elk bedrijf dat meer dan één product exporteert rapporteert een groter aantal geëxporteerde producten dan het aantal producten dat zij zelf produceren. In het vervolg van de studie trachtten de auteurs om hier een verklaring voor te vinden. De vaststelling dat bedrijven meer uitvoeren dan dat zij produceren wijst op een aanzienlijk belang van 'overgedragen handel' (de auteurs noemen dit Carry-Along Trade of CAT), t.i.z. handel waarbij de totale exportwaarde van een product groter is dan de productiewaarde van de exporteur. Een verdere ontleding van de gegevens liet zien dat 91,3% van de onderzochte bedrijven minstens één CAT-product exporteert. De waarde van de export die niet binnen de exporterende onderneming geproduceerd wordt, bedraagt 37% van de totale gerapporteerde exportwaarde. Het betreft voor het grootste deel producten waar de onderneming geen enkele bijdrage levert aan de productie.

Het is mogelijk dat de productclassificatie van de exportgegevens niet geheel overeenstemt met de productclassificatie van de productiegegevens, waardoor geëxporteerde producten niet worden toegewezen aan de bedrijven die ze produceren. Een meer geaggregeerde toewijzing van producten aan sectoren zou mogelijke vertekeningen vanwege een incorrecte classificatie moeten reduceren. Een aggregatie van de productcategorieën leidde inderdaad tot een aanzienlijke daling van de waarde van de CAT wat erop wijst dat een verkeerde productclassificatie een rol speelt. Toch blijft CAT ook na deze correctie zeer belangrijk, zodat deze verklaring niet volstaat om dit fenomeen te begrijpen.

1 Het betreft de industriebedrijven met minstens 10 werknemers of met een jaaromzet van minstens 2,5 miljoen euro.

Om verschillende redenen kunnen industriebedrijven producten exporteren die ze niet zelf produceren. Zo is het mogelijk dat het goedkoper wordt voor bedrijven om producten van andere producenten naar een land te exporteren wanneer zij eenmaal besloten hebben om hun eigen producten naar dat land te exporteren. Zij hebben dan immers reeds de vaste kost betaald om naar dat land te exporteren (bv. het opzetten van een distributienetwerk). Aldus kunnen zij winstgevend producten exporteren die de producenten van die goederen minder rendabel kunnen exporteren. Het is ook mogelijk dat producenten ervoor kiezen om complementaire goederen aan hun kernproducten te exporteren. Bedrijven kunnen zich ook genoodzaakt voelen om onderdelen van hun producten die zij niet zelf produceren te exporteren. Zij kunnen deze dan zowel naar de eindklant of naar buitenlandse filialen exporteren. Een bedrijf dat bv. auto's exporteert kan bv. ook banden, ruitenwissers of andere reserveonderdelen geproduceerd door hun leveranciers exporteren. Een laatste verklaring is dat industriebedrijven een merknaam bezitten die hen in staat stelt om ook producten van andere producenten meer winstgevend af te zetten. Door hun merk op de producten van andere producenten te kleven, kunnen zij deze producten dan meer rendabel in het buitenland afzetten dan de oorspronkelijke producent.

Er werd vervolgens gekeken naar de verschillen tussen ondernemingen die enkel hun eigen productie exporteren en zij die ook aan CAT doen. Deze laatste categorie blijkt gemiddeld groter en productiever te zijn en het betreft ook vaker MNO's. Net zoals bij het gemiddelde van de exporteurs, zien we dat er meer CAT producten worden geëxporteerd naarmate bedrijven productiever zijn. De export hiervan stijgt evenwel meer dan de export van gewone producten naarmate de productiviteit van een onderneming stijgt en dit komt voornamelijk doordat de breedte van de export toeneemt en veel minder doordat elk product per bestemming meer geëxporteerd wordt. De cijfers maken ook duidelijk dat de export van CAT producten meer dan bij producten die geheel door de exporteur worden geproduceerd afneemt naarmate de afstand tot de exportmarkt toeneemt en het bbp afneemt. Opnieuw blijkt deze reactie gedreven te zijn door de breedte van de export, en dan vooral een lagere hoeveelheid CAT producten per exporteur, en minder door de diepte van de export. Terwijl deze studie de resultaten van eerder onderzoek zoals dit van Melitz et al. bevestigt, roept zij dus ook heel wat nieuwe vragen op t.a.v. de export door industriebedrijven van producten die zij niet (geheel) zelf produceren.

DE INVLOED VAN DE CONCURRENTIE UIT AZIË OP DE EXPORT VAN BELGISCHE BEDRIJVEN

De laatste studie die internationalisatie relateerde aan productmix onderzocht hoe Belgische bedrijven de afgelopen jaren reageerden op de toenemende concurrentie vanuit de opkomende Aziatische landen, waarbij er ook werd gekeken naar de productkwaliteit. In het licht van de desindustrialisatie en het slinkende internationale marktaandeel van de Belgische industrie gingen Filip Abraham en Jan Van Hove na welke rol de concurrentie uit Azië² hierin speelt en hoe de Belgische industrie hierop reageerde. Ze onderzochten of bedrijven wijzigingen doorvoerden in hun exporthoeveelheden, productassortiment of productkwaliteit als reactie op de toegenomen concurrentie. Opnieuw werd er gebruik gemaakt van een zeer uitgebreide datareeks zodat zij voor elke Belgische exporteur informatie hadden over de geëxporteerde hoeveelheid, waarde en bestemming van elk geëxporteerd product. Doorgaans wordt de kwaliteit gemeten volgens de eenheidswaarde, i.e. de prijs van een goed per product of per kg. Omdat de stijging van de eenheidswaarde ook kan volgen uit andere factoren dan een kwaliteitsverhoging, zoals een wijzigende concurrentieomgeving of marktmacht, maten zij de kwaliteitsverhoging als de combinatie van een stijging van de eenheidswaarden met een stijging van het marktaandeel op een exportmarkt. Aldus werd er per subsector³ een gewogen indicator van de kwaliteitsevolutie berekend tussen de periodes 1998-2001 en 2002-2006.

2 Er werd gekeken naar de concurrentie uit China; Korea; Taiwan; Singapore en Hongkong.

3 Elke categorie onder het geharmoniseerde systeem op vier cijfers wordt hier als een subsector beschouwd.

Via een reeks regressieanalyses werd resp. gekeken hoe de evolutie van de exporthoeveelheid per product; het productassortiment en de productkwaliteit gekoppeld zijn aan eigenschappen gerelateerd aan het exporterende bedrijf; aan de exportmarkt en aan de concurrentie op die markt van opkomende Aziatische landen. In een laatste regressie werd gekeken hoe de concurrentie uit de Aziatische landen de groei van de export per product beïnvloedde en in welke mate wijzigingen in de productvariateit en kwaliteit hier een succesvol antwoord op boden, waarbij opnieuw werd gecontroleerd voor de specificiteiten van de onderneming en de exportmarkt. Deze regressies bevestigden net zoals de eerdere studies dat grotere en productievere bedrijven meer exporteren. Daarnaast blijken Belgische ondernemingen veel te exporteren naar markten waar ook China actief is. Naarmate het marktaandeel van China (en Hongkong) op die markten groter is, exporteren Belgische bedrijven echter minder naar die markt. Ook Korea en Singapore lijken op buitenlandse markten aanzienlijk te concurreren met Belgische bedrijven.

Belgische bedrijven exporteren een breder productassortiment naar landen waar ook de beschouwde Aziatische landen actief zijn. Naarmate het marktaandeel van China, Hongkong of Korea toeneemt, blijken Belgische bedrijven minder producten in die landen aan te bieden. We zien evenwel een tegengestelde reactie vanwege Belgische ondernemingen wanneer het marktaandeel van Taiwanese en Singalese bedrijven toeneemt. In een volgende regressie constateren de auteurs dat het effect van de Chinese concurrentie op de exporthoeveelheid over de beschouwde periode aanzienlijk verschilde per sector. In een aantal, voornamelijk arbeidsintensieve, sectoren was er een sterk negatief effect op de Belgische exporthoeveelheid als gevolg van de concurrentie uit China. Andere, vnl. kapitaal- en kennisintensieve, sectoren werden veel minder getroffen door de Chinese concurrentie en een aantal sectoren ondervond zelfs geen enkel effect. De interessantste vaststelling uit de sectorale vergelijking is dat heel wat sectoren een breder productassortiment aanbieden in landen waar zij geconfronteerd worden met concurrentie uit Azië, en in het bijzonder uit China. Vreemd genoeg wordt er geen enkel verband gevonden tussen de kwaliteitsevolutie per subsector en de concurrentie uit Azië of met de kenmerken van de onderneming of de afzetmarkt.

Zoals verwacht bevestigt de laatste regressie dat het opdrijven van het productassortiment en van de productkwaliteit een positieve invloed heeft op de groei van de export, ongeacht of zij daarbij geconfronteerd werden met concurrentie uit Azië. We merken op dat hierbij enkel werd gekeken naar de bedrijven die effectief hun productkwaliteit opdreven tussen de periode 1998-2001 en 2002-2006. De uitbreiding van het aantal geëxporteerde producten blijkt evenwel een sterker effect te hebben op de exportgroei. Deze conclusie blijkt geldig te zijn voor zowat al de beschouwde sectoren.

IMPACT VAN IMMIGRATIE EN OFFSHORING OP DE ARBEIDSMARKT

De laatste drie presentaties behandelden de mogelijke verbanden tussen de internationalisatie van de economie en de arbeidsmarkt. Eerst stelde Gianmarco I.P. Ottaviano een studie voor die hij in samenwerking met Giovanni Peri en Greg C. Wright heeft uitgevoerd over de impact die de "offshoring" van activiteiten en de immigratie kunnen hebben op de arbeidsmarkt in de Verenigde Staten. Meer in het bijzonder hebben ze onderzocht in welke mate de offshore-werknemers in concurrentie treden met de binnenlandse werknemers en met de geïmmigreerde werknemers, enerzijds, en in welke mate de productiviteit kon worden opgedreven (via kostenverlaging) en bijgevolg de productie van de industrie kon worden verhoogd door geïmmigreerde werknemers aan te werven of door een deel van het productieproces naar het buitenland over te brengen.

Om deze verschillende vragen te kunnen beantwoorden, hebben de auteurs een model ontwikkeld waarin ze een kleine open economie in beschouwing nemen, die actief is in verschillende competitieve

sectoren. Elk van die sectoren heeft zowel gekwalificeerde als ongekwalificeerde werknemers in dienst. In tegenstelling met de gekwalificeerde werknemers gaan de auteurs er voor de ongekwalificeerde werknemers van uit dat ze mobiel zijn tussen de verschillende industrietakken. Voor de uitvoering van de taken die weinig kwalificaties vergen, kunnen de ondernemingen in gelijke mate een beroep doen op binnenlandse als op geïmmigreerde of op offshore-werknemers.

Om na te gaan welke soort van activiteiten wordt verricht door de laaggekwalificeerde geïmmigreerde, binnenlandse of offshore-werknemers, hebben de auteurs deze verschillende werknemers in een continuüm van taken geplaatst, gaande van de manuele en niet-complexe taken tot de niet-manuele maar complexe taken. Algemeen gesproken blijkt dat de industrieën relatief meer een beroep doen op offshore-werknemers voor de "intermediaire" taken, geïmmigreerde werknemers aanwerven voor de meer manuele taken en binnenlandse werknemers aantrekken voor de meer cognitieve taken. Vervolgens stellen de auteurs vast dat een vermindering van de kosten die verbonden zijn aan de immigratie leidt tot een groeiend aandeel van de taken die door de geïmmigreerde werknemers worden vervuld en, bijgevolg, tot een kleiner aandeel van de taken die de offshore werknemers vervullen, maar bijna geen impact heeft op de binnenlandse werknemers. Ten slotte maakt de combinatie van een vermindering van de kosten voor immigratie en van die voor offshoring besparingen mogelijk, waardoor de productiviteit van de verwerkende industrie kan worden opgedreven. Dit heeft een positief effect op de totale arbeidsvraag en compenseert ten dele of volledig het negatieve effect van deze vermindering op de binnenlandse arbeidsvraag.

DE EFFECTEN VAN INTERNATIONALISATIE OP DE ARBEIDSVRAAG IN BELGIE

Vervolgens werden de belangrijkste resultaten van een studie van Ludo Cuyvers, Emmanuel Dhyne en Reth Soeng voorgesteld. Het doel van deze studie was inzicht te krijgen in de effecten die de internationalisatie van de Belgische ondernemingen konden hebben op de arbeidsvraag in België. Meer in het bijzonder hebben de auteurs getracht de mogelijke verbanden aan te tonen – via de uitvoer, de invoer en de buitenlandse directe investeringen - tussen het globaliseringsproces en de vraag naar gekwalificeerde werknemers en die naar ongekwalificeerde werknemers. Om hun empirische analyse tot een goed einde te brengen, hebben de auteurs zich gebaseerd op de gegevens m.b.t. een steekproef van Belgische ondernemingen. Uit de verzamelde gegevens kan worden afgeleid dat in 2007 48,7% van de ondernemingen uitvoerde, 36,5% invoerde en 6,2% rechtstreekse investeringen in het buitenland realiseerde.

Hun econometrische resultaten wijzen uit dat een toename van het aandeel van de invoer vanuit de lagelonenlanden de vraag naar ongekwalificeerde werknemers in België doet achteruitgaan. Wanneer een ontwikkeld land immers begint handel te drijven met ontwikkelingslanden, heeft dit een ongunstige invloed op de vraag naar ongekwalificeerde werknemers. Voorts stellen ze vast dat een groei van het aandeel van de invoer vanuit de lagelonenlanden van één procentpunt leidt tot een toename van de vraag naar gekwalificeerde werknemers en tot een daling van de vraag naar ongekwalificeerde werknemers. Een verklaring hiervoor is dat een groot deel van de vanuit lagelonenlanden ingevoerde goederen intermediaire goederen zijn, en dat ze in hogere mate door gekwalificeerde werknemers moeten worden behandeld voor de wederuitvoer. Daarnaast bemerken ze dat een groei van het aandeel van de uitvoer in de omzet een positieve impact heeft op de vraag naar ongekwalificeerde werknemers die in de Belgische verwerkende industrietakken werken en een negatieve impact heeft op de vraag naar gekwalificeerde werknemers. Als echter alleen de naar lagelonenlanden uitgevoerde goederen in beschouwing worden genomen, kan worden vastgesteld dat een groeiend aandeel ervan in de omzet een positieve impact zou hebben op de vraag naar gekwalificeerde werknemers en een negatieve impact op de vraag naar ongekwalificeerde werknemers.

Wat de impact van de buitenlandse directe investeringen betreft, merken de auteurs op dat een stijging van het aantal dochterondernemingen in het buitenland de binnenlandse vraag naar ongekwalificeerde werknemers lijkt te verminderen en de vraag naar gekwalificeerde werknemers lijkt te verhogen. Dit toont aan dat precies arbeidsintensieve activiteiten (waarbij relatief meer ongekwalificeerde werknemers worden gebruikt) naar buitenlandse dochterondernemingen worden overgeheveld in landen waar de arbeidskosten relatief lager zijn. De sterke correlatie die zou bestaan tussen het aantal buitenlandse directe investeringen en de gekwalificeerde werknemers wijst erop dat de implementering van deze investeringsprojecten vanwege de moederondernemingen activiteiten op het vlak van supervisie, management, marketing enz. vergt.

BIJSTURING VAN DE ARBEID BINNEN DE MULTINATIONALS

Deze tweedaagse conferentie werd afgesloten met de voorstelling van een studie van Emmanuel Dhyne, Catherine Fuss en Claude Mathieu, waarin getracht wordt de hoofdkenmerken van de bijsturing van de arbeid binnen multinationale ondernemingen (MNO's) in een kleine open economie, t.w. België, te evalueren. In de eerste plaats herinneren de auteurs aan het niet onbelangrijke feit dat elke bijsturing van de arbeid niet beperkt blijft tot de loutere sluiting van fabrieken of tot personeelsherschikkingen. De bijsturing omvat immers ook de beslissingen tot aanwerven en ontslaan die de ondernemingen moeten nemen.

Hun empirische analyse begint met een algemene evaluatie van de bijdrage van de MNO's aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid in België. Hiertoe maken ze een onderscheid tussen de binnenlandse bedrijven van de Belgische dochterondernemingen die deel uitmaken van buitenlandse en van Belgische MNO's. Ze maken ook een onderscheid tussen de nieuwe ondernemingen, de ondernemingen die al voorheen op de markt aanwezig waren en de ondernemingen die de markt verlaten. Ze stellen vast dat de binnenlandse ondernemingen, gelet op hun grotere aantal, het hoogste aandeel hebben in de nettojobcreatie. Zowel voor de binnenlandse bedrijven als voor de buitenlandse MNO's of de Belgische MNO's stellen de auteurs vast dat de sterkste nettoschommelingen van het aantal arbeidsplaatsen worden waargenomen binnen de ondernemingen die voorheen al op de markt aanwezig waren, en meer bepaald binnen de buitenlandse MNO's.

Het tweede deel van hun studie is gewijd aan de raming van de bijsturingskosten die verband houden met de factor arbeid. Op basis van hun steekproef, die een onderscheid maakt tussen de arbeiders en de bedienden, kan worden vastgesteld dat de bijsturingskosten convex en asymmetrisch zijn (de ontslagkosten zijn namelijk vaak hoger dan de aanwervingskosten). De auteurs stellen bovendien vast dat de bijsturingskosten vaak hoger zijn voor de bedienden dan voor de arbeiders. Uit de analyse van hun resultaten kan tevens worden afgeleid dat het minder moeilijk is tot de bijsturing van een type van werknemers (hetzij de arbeiders, hetzij de bedienden) over te gaan wanneer de andere categorie eveneens in dezelfde zin wordt bijgestuurd.

Vanuit de vaststelling dat de bijsturingskosten aanzienlijker zijn voor de binnenlandse ondernemingen dan voor de MNO's, hebben de auteurs getracht hiervoor verklaringen te vinden. De resultaten van hun econometrische analyse wijzen op verschillende factoren die dit waargenomen verschil kunnen verklaren. Van de verschillende beschouwde factoren tonen de auteurs aan dat de MNO's beter gebruik maken van de wettelijke procedures (waaronder het brugpensioen, de overeenkomsten van bepaalde duur) en zo een grotere flexibiliteit op de plaatselijke arbeidsmarkt bevorderen, waardoor ze hun kosten voor de bijsturing van de werkgelegenheid van de arbeiders kunnen terugdringen. Voorts trachtten ze na te gaan of het verschil in omvang dat er kan zijn tussen de binnenlandse ondernemingen en de MNO's ook een verklaring kan vormen voor het verschil in de bijsturingskosten. De redenering die hierbij werd

gevolgd is dat de MNO's vaak groter zijn, waardoor ze m.n. schaalvoordelen kunnen realiseren op het vlak van human resources management en bijgevolg makkelijker de factor arbeid kunnen bijsturen. Uit de resultaten konden de auteurs echter niet duidelijk opmaken dat de grotere omvang van de MNO's hun in staat stelt hun bijstuuringskosten te drukken.

Stephen Renders (stere@ccecrb.fgov.be)
Sébastien Yasse (seya@ccecrb.fgov.be)

NIEUWS

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

CEL EUROPA

Op 5 november werd een vergadering gehouden met prof. F. Dehousse, die een analyse maakte van drie actuele dossiers: EU-governance, burgerinitiatief en financiële regulering.

Op de vergadering van 3 december was de heer J.-P. de Laet van de Europese Commissie (Head of Unit, DG TAXUD) te gast; hij heeft de follow-up van het verslag-Monti toegelicht, meer bepaald vanuit het oogpunt van de fiscaliteit.

Op 6 december hebben de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en het Egmont-instituut (Royal Institute for International Relations) samen een aantal hoorzittingen met deskundigen georganiseerd over de financiële crisis en de gevolgen ervan. Dit colloquium bestond uit drie debatsessies. De eerste sessie had betrekking op de hervormingen van het wettelijke kader van de financiële verrichtingen, waarbij bijzondere aandacht uitging naar de prudentiële maatregelen en de maatregelen inzake crisisbeheer. Tijdens de tweede sessie kwamen de economische governance en de convergentie van de beleidsmaatregelen binnen de EU aan bod. Tijdens de laatste sessie werden de externe betrekkingen, en meer bepaald de positiebepaling van de EU in de globale financiële context, behandeld.

TECHNISCH VERSLAG LOONMARGE

Op 9 november werd de jongste versie van het Technisch verslag over de maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling voorgesteld aan de pers. Het verslag wordt jaarlijks uitgebracht overeenkomstig de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen schrijft voor dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Deze wet schrijft een tweede verslag voor over de ontwikkeling van de werkgelegenheid en van de loonkosten, met als doel de aspecten van het structurele concurrentievermogen te analyseren. Het Technisch verslag van het secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven komt aan beide voorschriften tegemoet.

De wet van 26 juli 1996 steunt aldus op twee pijlers, waarmee één doel wordt nagestreefd: de werkgelegenheid aanzwengelen. De eerste pijler is bedoeld om de loonkosten op macro-economisch niveau in de pas te doen blijven met die van drie landen: Frankrijk, Duitsland en Nederland. De tweede pijler van de wet betreft de structurele aspecten van het concurrentievermogen (innovatie...) en van de werkgelegenheid. Deze verschillende aspecten passen in een allesomvattende strategie die ten dienste staat van meer werkgelegenheid en meer welzijn voor iedereen.

Dit jaar vormt het Technisch verslag één van de belangrijke documenten op de onderhandelingstafel van het komende interprofessionele akkoord van de Groep van 10. Het Technisch verslag is de weerspiegeling van de besprekingen tussen de sociale gesprekspartners die zijn voortgevloeid uit de dynamiek die in het kader van de wet van 1996 via de interprofessionele akkoorden in het leven werd geroepen. Er worden een hele reeks gegevens en analyses in verzameld die steunen op documentatienota's die het secretariaat van de raad heeft opgesteld als basis voor de besprekingen tussen de sociale gesprekspartners. Deze nota's worden systematisch beschikbaar gesteld op de website van de raad.

Volgende recente documentatienota's verschenen afgelopen jaar op de webstek van de CRB :

- CRB 2010-1261 Effecten van de (para)fiscale veranderingen op de ontwikkeling van de nettolonen tegen constante prijzen van 1996 tot 2009: globalisatie van de resultaten (14/09/2010)
- CRB 2010-1158 Ondernemerschap in België: knelpunten en uitdagingen (16/08/2010) structureel concurrentievermogen
- CRB 2010-0395 Analyse van het systeem van de niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen (1/03/2010)
- CRB 2010-0371 HIVA studie : Loondrift in België sinds de invoering van de loonnorm (25/02/2010)
- CRB 2010-0185 Effecten van de (para)fiscale veranderingen op de ontwikkeling van het nettoloon tegen constante prijzen (1996-2006) (15/02/2010)
- CRB 2010-0114 Studie naar de structuur van de productiekosten van de economie (18/01/2010)

EVALUATIE STARTBAANOVEREENKOMSTEN

Overeenkomstig de Wet van 24 december 1999 ter bevordering van de werkgelegenheid moeten de CRB en de NAR jaarlijks in september een evaluatie maken van de startbaanovereenkomsten. Vanaf 2004 komen alle jongeren ingeschreven als werkzoekende tot hun 26ste verjaardag in aanmerking voor een startbaanovereenkomst. De laag of erg laaggeschoolden hebben daarenboven recht op specifieke RSZ-bijdrageverminderingen. Vanaf 1/7/2006 is de wetgeving nog eens aangepast en de doelgroepvermindering voor jongeren nogmaals gewijzigd en vanaf 1 april 2010 werd het systeem administratief sterk vereenvoudigd door de afschaffing van de startbaankaart.

Het Secretariaat heeft nieuwe gegevens opgevraagd bij de RSZ en RSZPPO voor het maken van een nieuwe evaluatie van de startbaanmaatregel. Van de RSZ werden reeds cijfers ontvangen van de RSZPPO nog niet. In de komende maanden wordt aan een nieuwe evaluatie gewerkt.

EVALUATIE BIJKOMENDE SECTORALE VORMINGSINSPANNINGEN

De gemengde subcommissie Evaluatie bijkomende sectorale opleidingsinspanningen bereidt een advies voor over de lijsten die de federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg aan haar heeft bezorgd. Dit advies moet uitgebracht worden indien de Sociale partners van oordeel zijn dat op basis van het Technisch verslag kan besloten worden dat de 1,9 % niet is gehaald. Indien de sociale partners oordelen dat de 1,9 % zijn gehaald worden de werkzaamheden stopgezet en wordt geen enkele sector de sanctie in de vorm van een extra werkgeversbijdrage van 0,05 % van de brutolonen (te voordele van het Betaald Educatief Verlof) opgelegd.

Dezellijsten betreffende overzichten van de cao-afspraken betreffende bijkomende opleidingsinspanningen van 2008 en 2009 in de paritaire (sub-)comités. De positieve lijsten bevatten die sectoren die een cao volledig conform de voorwaarden van 11 oktober 2007 hebben neergelegd – kb tot invoering van een bijkomende werkgeversbijdrage ten bate van de financiering van het betaald educatief verlof voor de werkgevers die behoren tot sectoren die onvoldoende opleidingsinspanningen realiseren in uitvoering van artikel 30 van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

De sectoren die binnen de wettelijk voorziene termijn een CAO hebben neergelegd en die minstens een van de twee criteria bepaald bij wet bevatten (stijging per jaar van de inspanning met 0,1 procentpunt of een stijging per jaar van de participatiegraad met 5 procentpunt) worden op de positieve lijst geplaatst, dit enerzijds voor het jaar 2008 en anderzijds voor 2009. Deze sectoren worden vrijgesteld van de betaling van de "sanctie" van 0,05% van de brutolonen (ten voordele van het Betaald educatief verlof) voorzien in art. 30 van de Generatiepactwet.

De sectoren waarvoor op basis van de cao niet kon beslist worden of ze de wetgeving of het ipa respecteerden of dit niet voldoende duidelijk was kregen ook nog de tijd om aan de Raden een paritaire gezamenlijke verduidelijkende verklaring te sturen.

De Raden beoordelen op basis hiervan om een aantal paritaire comités over te hevelen naar de positieve lijsten rekening houdende met hun interpretatieve verklaringen.

STATISTIEKEN INZAKE AANVULLENDE PENSIOENEN

Tijdens de eerste vergadering van de subcommissie die plaatsvond op donderdag 23 september 2010 lichtte de heer Stevens, voorzitter van de Commissie voor Aanvullende Pensioenen het advies nr. 31 van 6 april 2010 betreffende de statistische informatie over aanvullende pensioenen toe.

In deze subcommissiebijeenkomst zijn de sociale partners akkoord gegaan over drie zaken:

- de nood aan meer (vergelijkbare) informatie,
- de nood aan meer vertegenwoordiging,
- en de nood aan administratieve vereenvoudiging.

In een volgende bijeenkomst zal een discussie worden gevoerd over welk soort beleidsinformatie (bv. dekkingsgraad, opsplitsing arbeiders, bedienden, kaderleden, parameters van de verschillende soorten plannen zoals in het verslag van de CBFA over de sectorplannen) over de aanvullende pensioenen ter beschikking zou kunnen worden gesteld aan de CRB (via de databank beheerd door Cigedis vzw die daarover informatie bijeenbrengt) en hoe de sociale partners van dichterbij kunnen betrokken worden. Een advies zal daarover in de komende maanden worden voorbereid.

WELVAARTSVASTHEID 2011-2012

De wettelijke bepalingen van het Generatiepact bevatten de verplichting voor de regering om zich stelselmatig elke twee jaar uit te spreken over de omvang en de verdeling van de financiële middelen voor welvaartsaanpassingen van alle of sommige inkomensvervangende uitkeringen en de uitkeringen van de sociale bijstand. Deze beslissing dient te worden voorafgegaan door een gezamenlijk advies van de Nationale Arbeidsraad, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen. De Secretariaten hebben in het kader hiervan een rapport opgesteld waarin een stand van zaken wordt gegeven van de werkzaamheden in de gemengde subcommissie "Welvaartsvastheid", dat als basis kan fungeren voor verder overleg. Dit rapport werd op 23 november jl. overgemaakt aan de Groep van 10.

INNOVATIE

In het kader van het Belgische voorzitterschap van de EU organiseerde Minister Marcourt op 2 juli 2010 de conferentie "Innovatie en ondernemingen – rol van de socio-economische actoren". Op deze conferentie stelden de CRB en de regionale sociaal-economische raden een gemeenschappelijke tekst voor met aanbevelingen voor het Europese innovatiebeleid. Tijdens de voorbereiding van deze tekst werd beslist om, na de conferentie, een event te organiseren dat een opvolging maakt van het Belgische voorzitterschap van de EU op het vlak van O&O en innovatie. Op 26 november vond een eerste vergadering plaats met de regionale sociaal-economische raden ter voorbereiding van dit event.

BOEKHOUDREGELING

De subcommissie is op 26 november bijeengekomen voor een vergadering met een delegatie van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR), bestaande uit de heer Daniël Kroes, ondervoorzitter, de heer David Szafran, secretaris-generaal, en de heer Lieven Acke, secretaris van de Raad en lid van het Uitvoerend Comité.

Op de agenda van deze vergadering stonden twee punten. Eerst hebben de heren het ontwerp van norm inzake de toepassing van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme toegelicht. Dit ontwerp van norm wordt door het IBR aan een openbare raadpleging onderworpen.

Tevens werd het Groenboek van de Europese Commissie "Beleid inzake controle van financiële overzichten: lessen uit de crisis" besproken. Met dit groenboek houdt de Europese Commissie een raadpleging over het verbeteren van de Europese auditmarkt, met name over de rol van de wettelijke controle van financiële overzichten en de ruimere omgeving waarbinnen deze controles worden uitgevoerd.

Er zal verder worden nagegaan of er vanuit de CRB initiatieven met betrekking tot beide teksten kunnen worden genomen.

GROENE JOBS

Tijdens de vergadering van de gemengde subcommissie Groene jobs van 9 december 2010 hielden twee vertegenwoordigers van de Europese Commissie een uiteenzetting over de stand van zaken en de vooruitzichten met betrekking tot het dossier groene jobs op Europees niveau.

TREINKAARTEN

Op 4 november 2010 heeft de heer Marc Roman, directeur van de directie "Beleidsontwikkeling en ondersteuning voor duurzame mobiliteit en het spoor" van de fod Mobiliteit en Vervoer, tot de heer Robert Tollet, voorzitter van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, een adviesvraag gericht over de prijs van de treinkaarten vanaf 1 februari 2011.

Tijdens haar vergadering van 13 december 2010 heeft de gemengde subcommissie Treinkaarten een onderzoek gewijd aan deze adviesvraag.

WOON-WERKVERKEER – FEDERALE ENQUÊTE

In hun unaniem advies dd. 5 maart 2004 over een ontwerp van ministerieel besluit houdende vaststelling van de wijze waarop de gegevens ten behoeve van de databank inzake woon-werkverkeer worden opgevraagd, hebben de Raden gevraagd om geraadpleegd te worden over de inhoud van de vragenlijst en over de wetgevende en verordenende maatregelen die zouden worden overwogen in het licht van de constatering op basis van de ingestelde regeling met betrekking tot de verzameling van gegevens over de woon-werkverplaatsingen van werknemers.

In uitvoering van dit advies, hebben de vertegenwoordigers van de fod Mobiliteit en Vervoer die met dit dossier zijn belast, op 12 augustus 2010, het advies van de Raden ingewonnen over vier ontwerpstukken die ertoe strekken Titel 2, Hoofdstuk 5 van de wet houdende diverse bepalingen van 6 mei 2009 tot wijziging van de programmawet van 8 april 2003 uit te voeren.

Op 21 december 2010 heeft de gemeenschappelijke plenaire vergadering van de Raden het ontwerpadvies dienaangaande goedgekeurd.

ARMOEDEBESTRIJDING

Bij brief van 30 september 2010 heeft de heer Philippe COURARD, Staatssecretaris voor Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding, het advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad ingewonnen over het tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting dat betrekking heeft op de periode 2008-2009.

Op 21 december 2010 heeft de gemeenschappelijke plenaire vergadering van de Raden het ontwerpadvies dienaangaande goedgekeurd.

TEXTIEL

Op de vergadering van de brc Textiel en Kleding van 21 december 2010 werd het verslag over de economische ontwikkeling in de textiel- en kledingindustrie – Herfst 2009 voorgesteld.

PAPIER

De vergadering van de brc Papier op 17 december jl. was gewijd aan het verslag over de economische ontwikkeling in de papier- en grafische sector. Het definitieve verslag zal eveneens binnenkort op de website van de Raad beschikbaar zijn.

BOUWBEDRIJF

Op de vergadering van maandag 22 november heeft de commissie de heer Vandooren uitgenodigd. De heer Vandooren is directeur bij het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf. Hij heeft de rol en werking van het WTCB in de commissie uitgelegd. Er is vervolgens een interessante interactie geweest met de verschillende leden van de commissie.

Als tweede agendapunt is de nota van professor Goossens betreffende een aangepast woonbeleid besproken. De wijzigingen die de verschillende leden schriftelijk hadden voorgesteld, zijn door de anderen goedgekeurd. Er waren nog enkele kleine opmerkingen maar de nota is wel positief onthaald door de commissie als ontwerpadvies.

SCHEIKUNDE

Tijdens de vergadering van 14 december werd een tweede lezing gehouden van de studie over het structureel concurrentievermogen van de chemische, life sciences en kunststofverwerkende industrie, die met de steun van prof. Sleuwaegen van de Vlerick School werd uitgevoerd; een eerste lezing van deze studie in de brc Scheikunde vond al plaats tijdens de vergadering van 28 juni jl. Na de tweede lezing werd tijdens dezelfde vergadering van 14 december nog het ontwerp van conjunctuurverslag voorgesteld.

HORECA

De commissie Horeca heeft aan het Planbureau een actualisering van de in 2004 gerealiseerde studie "Analyse van de Horecasector" gevraagd. Tijdens de jongste vergadering nam ze kennis van de eerste resultaten. Het volledige rapport mag begin volgend jaar worden verwacht.

Een delegatie van de commissie had samen met de vertegenwoordigers van het Planbureau een ontmoeting ter kennismaking met verantwoordelijken van Guidea, kenniscentrum voor toerisme en horeca, dat sedert 2004 bestaat en opgericht werd door de sociale partners uit de sector. Bedoeling was na te gaan op welke wijze een samenwerking kan worden tot stand gebracht.

VISSERIJ

Een delegatie van de bijzondere raadgevende commissie Visserij heeft het symposium over het thema "Verbeterde samenwerking tussen visserij en wetenschap als motor voor het beleid" bijgewoond, dat in het kader van het Belgische voorzitterschap in Oostende werd georganiseerd. De visserijsector en de wetenschappers verschillen nogal van mening met betrekking tot het visserijbeheer en de toestand van de visbestanden. Al te dikwijls worden de wetenschappelijke gegevens in vraag gesteld.

Gepleit werd voor een nauwere samenwerking tussen de sector en de wetenschappers om te komen tot een betere onderlinge verstandhouding. Door deelname aan het onderzoek en aan de monitoring wordt de visserijsector actief betrokken in het wetenschappelijk proces. Enerzijds zal het de sector een beter inzicht verschaffen in het hele wetenschappelijk proces, anderzijds zal de ervaring en kennis van de vissers bijdragen tot meer en betere gegevens als basis voor de adviezen waarop de jaarlijkse TAC's en quota zijn gebaseerd.

Een aantal buitenlandse projecten in het kader van partnerschappen tussen wetenschap en visserijsector werden toegelicht.

Ander thema was de teruggooi: mogelijke systemen om de teruggooi te verminderen (een systeem rond vangstquota zoals in Denemarken en een verbod op discards zoals in Noorwegen) werden gepresenteerd. Uit de discussie bleek dat het perfecte vistuig en het perfecte managementsysteem om de teruggooi te bannen niet bestaan. Wel werd gepleit om de huidige technieken te optimaliseren.

SECRETARIAAT CRB

Een studie- en documentatieopdracht

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, die werd opgericht in 1948, is een raad waar gesprekspartners overleg plegen. Het is de bedoeling de vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers via de raad te betrekken bij de uitwerking van het economisch beleid. De raad is bevoegd voor alle kwesties die van belang zijn voor het bedrijfsleven ; hij heeft alleen een adviserende opdracht. Specifiek voor de raad is dat de verschillende standpunten er aan elkaar worden getoetst en dat zo een dialoog tussen de leden ontstaat.

De raad is dus enerzijds, een trefpunt van ideeën, waar de meningen worden vergeleken en waar het komt tot gemeenschappelijke voorstellen waarin het algemeen belang het haalt op de particuliere belangen en, anderzijds, tevens een schakel van het economisch beleid, die zijn voorstellen samenvat in adviezen ten behoeve van de economische beleidmakers.

Het secretariaat van de raad heeft een dubbele taak ; het is belast met het griffiewerk en het economaat en het brengt de documentatie voor de werkzaamheden van de raad samen. Met de jaren heeft het deze tweede functie sterk ontwikkeld. In uitvoerige studienota's behandelt het niet alleen problemen die aan de raad worden voorgelegd, maar ook onderwerpen waarvan het meent dat ze aandacht van de sociale gesprekspartners en van de politieke beleidmakers moeten krijgen. Voorts publiceert het geregeld algemene informatienota's en allerhande statistische dossiers. Bij dit alles komen de uitstekende relaties die het onderhoudt met de studiediensten van de nationale en internationale instellingen het secretariaat goed te pas.

Voor de Sociaal-Economische Nieuwsbrief draagt het secretariaat in het kader van zijn studie- en documentatieopdracht alleen de verantwoording.

Robert Tollet
Voorzitter

Luc Denayer
Secretaris

Ton Harding
Adjunct-secretaris